

Aan de slag met de Wapenveldse landgoederenzone uit 1850-1950

Stap E en F:
Landgoederenvisie en uitvoeringsprogramma

Rapportnummer 1345

Colofon

Titel: M. Horst (2016). *Aan de slag met de Wapenveldse landgoederenzone uit 1850-1950. Stap E en F: Landgoederenvisie en uitvoeringsprogramma.* Cultuurland Advies. Wapenveld.

Opdrachtgever: Stichting Recreatie Wapenveld
p/a Wildekampseweg 6a
8191 BT Wapenveld

Opdrachtnemer: Cultuurland Advies
Postbus 20
8180 AA Heerde

drs. M. Horst
(Projectleider Cultuurhistorie)

Projectcode: CA1345
Versie: 1.1 (eindversie)
Datum: 17 mei / 2 augustus 2016

Sponsors:

Voorwoord

Voor u ligt de toekomstvisie van de landgoedeigenaren van de Wapenveldse landgoederenzone. Voor ons, als Stichting Recreatie Wapenveld, is het één van de geslaagde uitwerkingen uit de kansencatalogus van de 'Landschapsbiografie Wapenveld' (2014). In die kansencatalogus werden ontwikkelkansen uit onze directe leefomgeving genoemd. Er was er echter één die er boven uitstak. En dat was de prachtige, maar relatief onbekende, landgoederenzone aan de westkant van Wapenveld. Onze tweede landgoederenzone wel te verstaan. Want ooit lag er nog één langs de voormalige Grift, maar daar zal ik nu niet over uitweiden.

De mooie landhuizen uit de tweede landgoederenzone zijn vanaf de doorgaande weg tussen Hattem en Heerde nog steeds goed te zien. Van de geschiedenis wisten we tot nu toe nog weinig af. Wat we wel wisten, was dat een aantal landgoedeigenaren het moeilijk had om hun bezit rendabel te krijgen. Op het moment dat bekend werd dat de provincie Gelderland speciaal voor landgoedeigenaren als de 'onze' een subsidieregeling in het leven riep, twijfelden we dan ook geen moment. Achterliggende gedachte van de provincie was dat eigenaren gingen samenwerken, tegenstrijdige regelgeving samen met de provincie werd opgepakt en dat landgoederen met een gezamenlijke visie een stap maakten naar een bestendige toekomst. Precies wat de Wapenveldse landgoederenzone nodig heeft. Met steun van de Rabobank en de Van der Zee Stichting kregen we de financiering rond.

En daar komen prachtige dingen uit. Allereerst vanuit de geschiedenis natuurlijk. Zo heb ik geleerd dat in de 165 jaar dat de Wapenveldse landgoederenzone bestaat het landschap maar liefst drie keer volledig is veranderd en eigenlijk uit vier lagen bestaat. De eerste twee lagen bestaan uit de omvorming van heidevelden en stuifzanden tot drie grote landgoederen. Landgoederen die zich afzonderlijk richtten op bosbouw, landbouw en zorg. Een prachtige driedeling die aan de basis van de visie is komen te liggen. Vervolgens een derde laag met een inbreiding van twee buitenplaatsen, waarbij grote monumentale villa's werden toegevoegd. Enkele bestaan nog steeds en behoren, mijns inziens, tot de top van het cultureel erfgoed van de Noord-Veluwe. Wellicht zelfs van Gelderland of nog ruimer als monumentaal erfgoed op rijksniveau. Als laatste een vierde laag waarbij het verval, versnippering en 'verhokking' inzichtelijk werd. En het verlies van de binding met de bevolking van Wapenveld.

Het tijt uit de laatste laag moet worden gekeerd met deze gezamenlijke landgoederenvisie. Nieuwe verdienmodellen, een goede balans met maatschappelijke opbrengsten en een respectabele omgang met het verleden zijn daarvoor de ingrediënten. Landgoederen worden weer opengesteld, er komt ruimte voor meer activiteiten, werkgelegenheid zal toenemen, zorg en onderwijs wordt uitgebreid en de natuurkwaliteit zal verbeteren. En boven op dat alles zal de binding met Wapenveld terugkomen. Iets wat ons als stichting natuurlijk na aan het hart ligt.

Met de visie voor deze vijfde laag wordt het volgende hoofdstuk in de geschiedenis van de landgoederenzone geschreven. Eén van de landgoedeigenaren zei het tijdens een sessie bijzonder treffend: "De vijfde laag moet een ontmoetingsplek worden voor de zachte kant van het leven; ontspannen, zorgen, leren, leven en begraven."

Laten we met elkaar weer wat moois van onze Wapenveldse landgoederenzone maken!

Roel Docter

Voorzitter

Stichting Recreatie Wapenveld

Samenvatting

Inleiding

Ten westen van Wapenveld liggen, op de rand van de stuwwal, een aantal landgoederen naast elkaar. Het is een zone die niet organisch is ontstaan, maar die vanaf 1850 planmatig werd aangelegd. De landgoederenzone van Wapenveld heeft in die 165 jaar een rijke gelaagdheid aan geschiedenis, verhalen en erfgoed opgebouwd. Helaas zit de toegankelijkheid en de ruimtelijke ordening van de landgoedzone anno 2016 behoorlijk op slot. De economische en maatschappelijke baten zijn nihil en een aantal landgoederen staat zelfs te koop. Nieuwe verdienmodellen zijn dan ook nodig om de landgoederenzone in de benen te houden. Het ontbrak de landgoedeigenaren daarbij de laatste jaren niet aan initiatieven, maar wel aan een gezamenlijke visie. Een visie waarin al hun ideeën tot een gezamenlijk gedragen plan zou worden gesmeed. Voor de lange termijn, zodat de Wapenveldse landgoederenzone weer een bestendige toekomst tegemoet gaat. Zowel voor de landgoedeigenaren zelf als voor de bevolking van Wapenveld.

Ontstaansgeschiedenis (1850-2015)

Aan het begin van de negentiende eeuw bestond vrijwel het gehele Wapenveldse stuwwallandschap uit heide. Landbouwtechnieken waren echter volop in ontwikkeling en de overheid deed haar eigen grondgebied van de hand. Gevolg was dat het voor vermogende burgers mogelijk werd om in één keer grote stukken heidegrond aan te kopen en die te ontginnen. Op die manier werden ten westen van de huidige Groteweg tussen 1850 en 1870 drie grote landgoederen gesticht. Opvallend is dat alle drie de landgoederen een ander thema kregen. Petrea legde zich toe op bosbouw, de Jacoba Hoeve op landbouw en De Dreef op zorg en onderwijs. Een driedeling waarvan de restanten ook nu nog zichtbaar zijn. Tussen de landgoederen werd een wegensysteem aangelegd. Na de opening van de spoorlijn tussen Apeldoorn en Zwolle in 1889 werd de reistijd naar Wapenveld behoorlijk gereduceerd. De landgoederen op de gehele Oost-Veluwe werden daardoor interessanter voor rijke stedelingen. Deze trend is in Wapenveld te zien bij het opsplitsen van de Jacoba Hoeve in 1900. Vanuit dit grote landgoed werden twee kleinere landgoederen gesticht: De Polberg en Winfried. Deze richtten zich op het bouwen van grotere landgoedhuizen met aangelegde parklandschappen. De Polberg en Winfried waren dan ook echte buitenplaatsen. Als laatste grote ruimtelijke verandering werd in de jaren 1970 een gedeelte van landgoed De Polberg verkocht aan het Nationaal Reumafonds. Deze realiseerde er met Groot Stokkert een aangepast vakantiecentrum.

Om tafel voor de landgoederenvisie (2016-2030)

Bij het opstellen van de visie was de belangrijkste randvoorwaarde dat de landgoederenzone voor de lange termijn weer toekomstbestendig wordt. Dat betekende voor de landgoedeigenaren vooral een zoektocht naar nieuwe verdienmodellen en een goede balans met maatschappelijke opbrengsten. Voor beide opgaven kon worden geconcludeerd dat deze al een aantal jaren een negatieve onbalans hebben. Met een lange termijnvisie op vijf thema's moet de onbalans een win-winsituatie worden:

Financiële opbrengsten	A. Cultuur en erfgoed	Maatschappelijke opbrengsten
	B. Bosbouw en pacht	
	C. Natuur en natuurbegraven	
	D. Zorg en onderwijs	
	E. Recreatie en toerisme	

Vanuit deze gedachte is op vijf niveaus – zoneniveau, structuurniveau, landgoedniveau, beleidsniveau en uitvoeringsniveau – geanalyseerd wat de Wapenveldse landgoederenzone nodig heeft. Om het uitvoeringsprogramma overzichtelijk te houden zijn de ideeën teruggebracht naar vijf overkoepelende thema's en dertien ambities:

Landgoederenvisie (2016-2030)

A. Cultuur en erfgoed

- A1. Versterken van de historische driedeling van de landgoederenzone
- A2. Herstellen en conserveren van oorspronkelijke, cultuurhistorische waarden
- A3. De veelzijdige geschiedenis van de landgoederenzone uitdragen in kleine en grote culturele projecten.

B. Bosbouw en pacht

- B1. Beheer en instandhouding van bos, natuur en landschap middels optimale exploitatie
- B2. Beheer en instandhouding van gebouwen en terreinen door uitgifte aan derden

C. Natuur en natuurbegraven

- C1. Inspelen op de veranderende vraag van uitvaart
- C2. Verbinding zoeken met elkaar voor het creëren van lokale natuurwaarden
- C3. Als landgoederenzone aansluiten bij de regionale natuuropgave van de Hattemer Poort uit het Gelders Natuur Netwerk (GNN)

D. Zorg en onderwijs

- D1. Kwetsbare doelgroepen weer op weg helpen in de samenleving
- D2. Alternatief bieden voor de kwaliteitsafname in de gemeenschappelijke ouderenzorg

E. Recreatie en toerisme

- E1. Verbinding zoeken met Wapenveld en omgeving voor de lokale recreant
- E2. Een grotere aantrekkingskracht uitoefenen op de regionale recreant door nieuwe belevenissen toe te voegen
- E3. Landelijke uitstraling realiseren door in te zetten op meer en betere verblijfsrecreatie

Aan de slag met het uitvoeringsprogramma (2016-2020)

De thema's en de ambities zijn opgesteld voor de visieperiode tussen 2016 en 2030 en daarom abstract gehouden. Het uitvoeringsprogramma daarentegen is grofweg opgesteld voor de komende vijf jaar en daarom behoorlijk concreet. In totaal zijn onder de dertien ambities 35 uitvoeringsopgaven gehangen. Voor elke uitvoeringsopgave is een stappenplan opgemaakt. Daarin worden contactpersonen bij de gemeente Heerde, provincie Gelderland of andere instanties genoemd en tevens inzichtelijk gemaakt of de landgoederenzone met hun uitvoeringsopgaven aanspraak kan maken op subsidieregelingen.

Het systeem is met de drie verschillende trappen – thema's, ambities en uitvoeringsopgaven – zo opgezet dat bij een toekomstige herijking van de visie gemakkelijk nieuwe uitvoeringsopgaven aan de standpunten kunnen worden toegevoegd.

WAPENVELD

HATTEM

HEERDE

Inhoudsopgave

Voorwoord	5
Samenvatting	6
1. Inleiding	10
2. De rijke erfenis uit het verleden	14
2.1 Domeingronden komen op de markt	14
2.2 Driedeling met bosbouw, landbouw en zorg en onderwijs	14
2.3 Verdichting met buitenplaatsen	17
<i>Overzichtskaart A: Heidevelden en schaapsherders</i>	20
<i>Overzichtskaart B: Landgoederenzone</i>	22
3. De toekomst in met de landgoederenvisie (2016-2030)	24
3.1 Cultuur en erfgoed (A)	26
3.2 Bosbouw en pacht (B)	27
3.3 Natuur en natuurbegraven (C)	28
3.4 Zorg en onderwijs (D)	30
3.5 Recreatie en toerisme (E)	32
<i>Overzichtskaart C: Landgoederenvisie</i>	34
4. Aan de slag met het uitvoeringsprogramma (2016-2020)	36
4.1 Overzichtstabel	36
4.2 Stappenplan	38
Bronnenlijst	50
Afbeeldingverantwoording	52

1. Inleiding

Aanleiding

Ten westen van Wapenveld liggen, op de rand van de stuwwal, een aantal landgoederen naast elkaar. Het is een zone die niet organisch is ontstaan, maar die vanaf 1850 planmatig werd aangelegd. Deze Wapenveldse landgoederenzone bestond vorig jaar, in 2015, 165 jaar. Dat bleek een goed moment te zijn om te reflecteren hoe deze zone is ontstaan, welke ruimtelijke kwaliteiten het vanaf 1850 heeft gehad, wat daar nog van over is en hoe de toekomst van de landgoederenzone eruit ziet. Een rijke erfenis uit het verleden tekende zich op. Zowel wat betreft landgoedstructuren als verhalen over eigenaren en de band die er altijd was met het dorp Wapenveld.

Wat betreft de toekomst van de landgoederenzone blijkt het verhaal minder rooskleurig. De band met Wapenveld is geminimaliseerd, twee landgoederen staan in de stille verkoop en zoeken actief naar nieuwe verdienmodellen en een derde lijdt al jaren verlies. Daarmee zit de toegankelijkheid en de ruimtelijke ordening van de landgoedzone helaas behoorlijk op slot. Gevolg is dat de economische en maatschappelijke baten nihil zijn. Nieuwe verdienmodellen zijn dan ook hard nodig om de landgoederenzone in de benen te houden. Om de landgoederenzone weer uit het slop te trekken ontbrak het de landgoedeigenaren de laatste jaren echter niet aan initiatieven, want er werd nagedacht over beleefbaarheid, openstelling, restauratieopgaven, zorgcomplexen, verblijfsrecreatie, natuurbegraven en recreatieve ontsluiting. Het herbestemmen en ontwikkelen van een cluster van particulier bezit, zoals de Wapenveldse landgoederenzone, blijkt echter een grote uitdaging. Landgoedeigenaren lopen met hun eigen plannen vaak tegen dezelfde deuren aan en de afzonderlijke plannen dragen niet bij tot een gezamenlijk doel.

Doelstelling

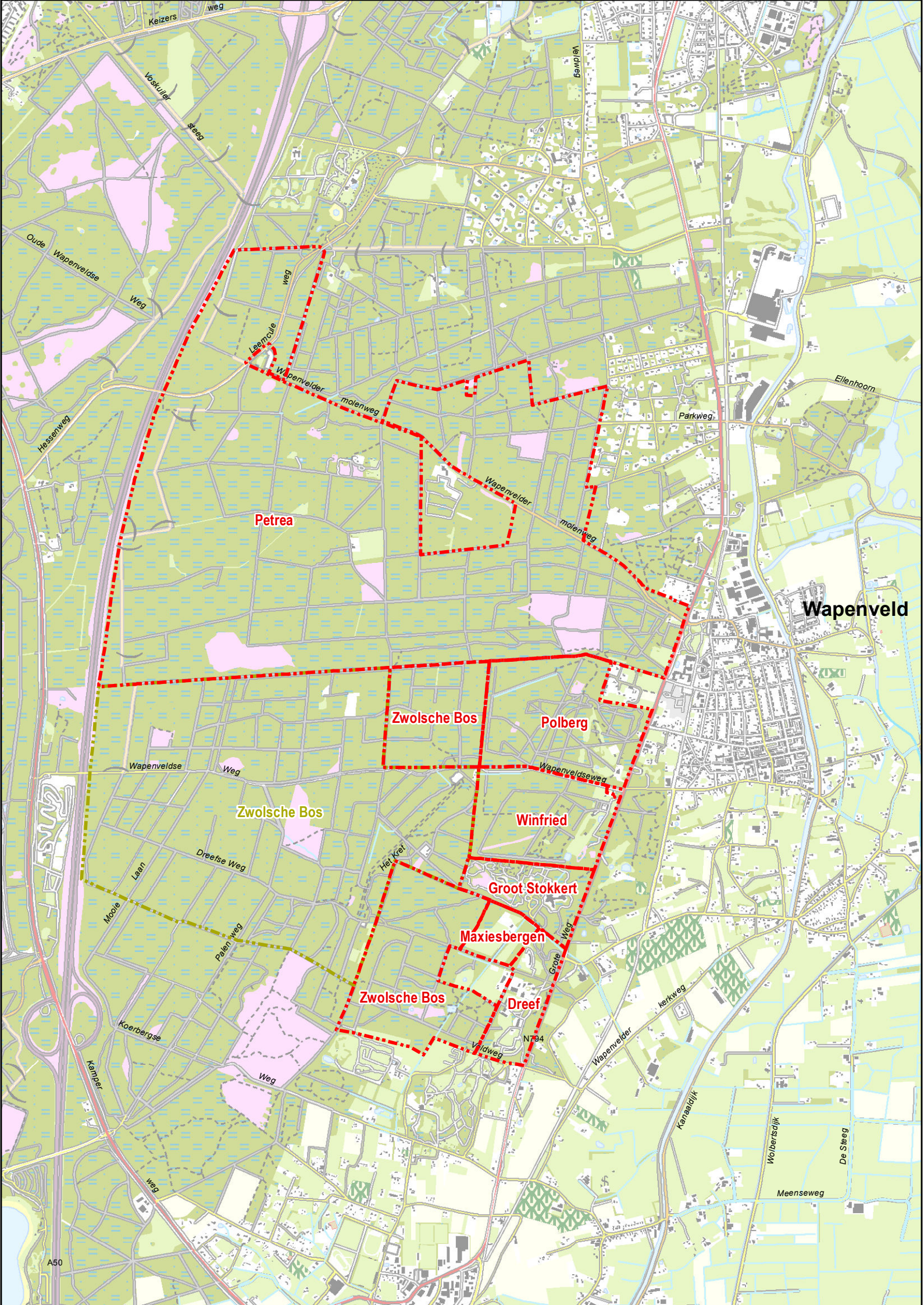
Het ontbrak de landgoedeigenaren kort gezegd aan een gezamenlijke visie. Een visie waarin al hun ideeën tot een gezamenlijk gedragen plan zou worden gesmeed en waarin na werd gedacht over het grotere geheel. Niet alleen voor de komende jaren, maar voor de lange termijn, zodat de Wapenveldse landgoederenzone weer een bestendige toekomst tegemoet gaat. Waarbij zowel de landgoedeigenaren als de bevolking van Wapenveld vruchten kan plukken. Belangrijk daarbij is dat met de visie ook gezamenlijk met de gemeente Heerde en de provincie Gelderland kan worden opgetrokken, zodat de afzonderlijke plannen in een breder perspectief worden afgewogen. Aanjager was de Stichting Recreatie Wapenveld. Zij hadden in 2013 de doelstelling om samen met de landgoedeigenaren tot een landgoederenvisie en uitvoeringsprogramma te komen. De doelstelling is uitgewerkt in deze rapportage.

Gebiedsafbakening en invloedsfeer

De basis voor de Wapenveldse landgoederenzone zijn de eigendomsgrenzen van de drie grote oorspronkelijke landgoederen, die naast elkaar aan de Groteweg lagen. Van noord naar zuid waren dat Petrea, Jacoba Hoeve (tegenwoordig De Polberg en Winfried) en De Dreef (tegenwoordig De Dreef, Maxiesbergen, Groot Stokkert en het Zwolse Bos). Deze oorspronkelijke begrenzing besloeg een oppervlakte van zevenhonderd hectare. Het gebied dat tegenwoordig tot de Wapenveldse landgoederenzone wordt gerekend, is ruimer, omdat het Zwolsche Bos van Staatsbosbeheer het aaneengesloten bosgebied completeert.

>>

Voor de visie wordt van de oorspronkelijke eigendomsbegrenzing uitgegaan (rode stippellijn). Bij de invloedsfeer wordt ook gekeken naar het Zwolsche Bos (gele stippellijn), zodat het gehele gebied tussen de Groteweg, de Wapenveldse Molenweg en de A50 wordt meegenomen. In het zuiden geeft de grens tussen Wapenveld en Heerde het einde van de invloedsfeer aan. De invloedsfeer beslaat daarmee een oppervlakte van bijna duizend hectare.

Keizersweg

Voskuilersteeg

Oude Wapenveldse Weg

Hasenweg

Leemculerweg

Wapenvelder

molenweg

Petrea

Widweg

Parkweg

Ellenhoorn

Wapenveld

Zwolsche Bos

Polberg

Wapenveldse Weg

Zwolsche Bos

Winfried

Groot Stokkert

Maxiesbergen

Zwolsche Bos

Dreef

Dreefse Weg

Laan

Palenweg

Koerbergse

Weg

N794

Widweg

Grote Weg

kerkweg

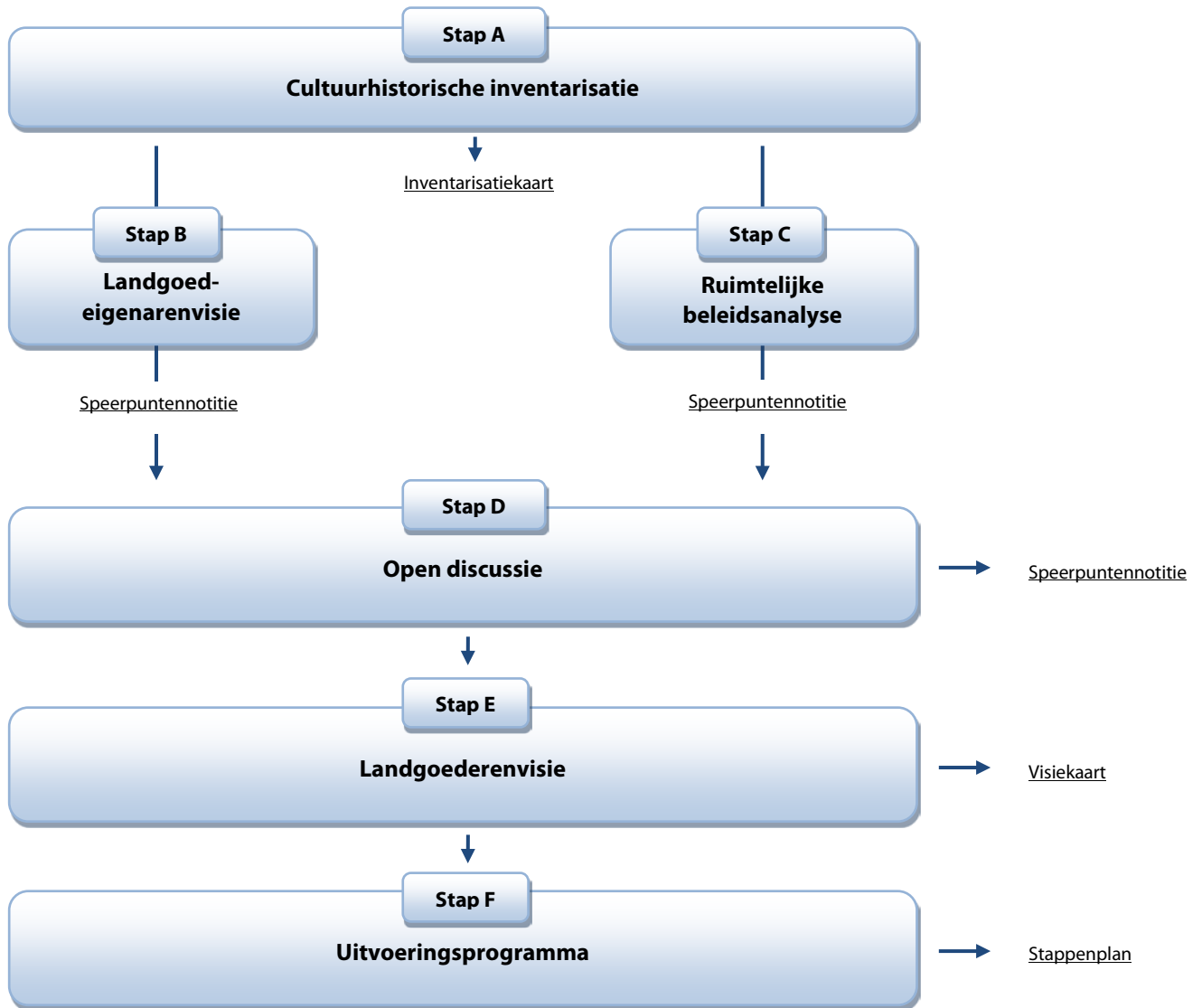
Kanaaldijk

Wolbersdijk

Meenseweg

De Steeg

A50

Processchema

Het gehele proces om te komen tot de landgoederenvisie is uitgebeeld in een processchema. In zes stappen zijn zowel de landschappelijke geschiedenis, de wensen van de landgoedeigenaren en de kaders van het beleid in beeld gebracht.

Leeswijzer

De eerste 165 jaar van de landgoederenzone zijn voor deze visie uitvoerig onderzocht en samengebracht in de publicatie *Aan de slag met de Wapenveldse landgoederenzone uit 1850-1950*. Stap A: *Cultuurhistorische inventarisatie*. In deze visie is daarvan in hoofdstuk twee een samenvatting opgenomen. De afzonderlijke gesprekken met de landgoedeigenaren (stap B), de analyse van het beleid (stap C) en de eerste bijeenkomst van de landgoedeigenaren (stap D) zijn bijeengezet in hoofdstuk 3. Daarin zijn ook de vijf thema's en dertien ambities (stap E) benoemd. De 35 uitvoeringsopgaven (stap F) worden, inclusief stappenplan, behandeld in hoofdstuk 4.

2. De rijke erfenis uit het verleden

Dit hoofdstuk is een samenvatting van de uitgebreide cultuurhistorische inventarisatie bij dit project.

2.1 Domeingronden komen op de markt

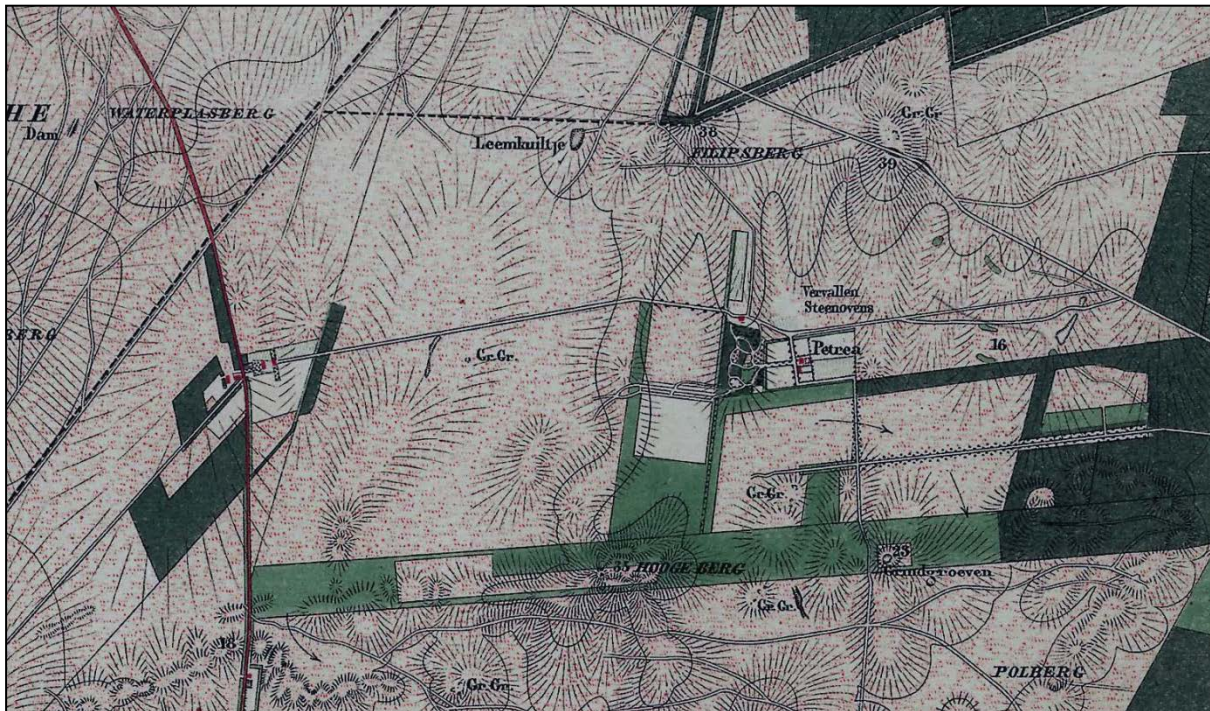
Aan het begin van de negentiende eeuw bestond vrijwel het gehele Wapenveldse stuwwallandschap uit heide en blootliggend zand. Daar kwam in de negentiende eeuw verandering in. Landbouwtechnieken waren volop in ontwikkeling en de overheid deed haar eigen grondgebied, de zogenaamde domeingronden, van de hand. Dit laatste werd vanaf 1843 gedecentraliseerd aan de gemeente. Die had daarbij de verplichting om de gronden zelf te ontginnen of door te verkopen aan derden, die het wilden ontginnen. Gevolg was dat het halverwege de negentiende eeuw voor goeie adel en vermogende burgers mogelijk was om in één keer grote stukken heidegrond aan te kopen. Op die manier werden ten westen van de huidige Grote Weg, de doorgaande dorpenweg tussen Apeldoorn en Hattem, drie grote landgoederen gesticht. Deze drie landgoederen zorgden ervoor dat de heideontginning in Wapenveld tussen 1850 en 1870 goed op gang kwam.

2.2 Driedeling met bosbouw, landbouw en zorg en onderwijs

Petrea (bosbouw)

De eerste die in 1850 daadwerkelijk aan ontginnen gaat is de meteoroloog Christophorus Buys Ballot. Hij kocht 400 hectare voormalige domeingronden op van de gemeente Heerde. Buys Ballot liet een gedeelte van de gronden ontginnen en de boerderij 'Petrea' bouwen. In tegenstelling tot de landhuizen van de latere landgoederen lag deze boerderij niet langs de doorgaande Grote Weg, maar midden op het landgoed bovenop de stuwwal. Om toch snel op de doorgaande wegen te komen liet Buys Ballot in de heide een stelsel van landgoedwegen aanleggen, waardoor de boerderij Petrea als een spin in het web op de stuwwal kwam te liggen. Met dit wegstelsel was het mogelijk om binnen twee uur in Kampen of Zwolle te zijn. Een groot gedeelte van dit wegstelsel is nog aanwezig, al is de rechthoek rondom de boerderij Petrea reeds aan het verdwijnen. Buys Ballot zette het landgoed in 1857 te koop en dan wordt inzichtelijk wat er binnen zeven jaar tijd was gerealiseerd op de kale heidegronden. Zo waren er een 'herenhuis' – dat moet de boerderij Petrea zijn geweest – en twee boerderijen gebouwd, was 35 hectare heidegrond omgevormd tot bouwland en was vijftien hectare bos aangelegd. Het overgrote deel van de heidegronden moest echter nog omgevormd worden, want 475 hectare was nog altijd heidegrond. Voor het begrazen van deze heide met schapen was een schaapskooi met ruimte voor tweehonderd schapen gebouwd. Opmerkelijk is dat er in de beginjaren is geprobeerd om stenen te bakken met leem uit de stuwwal. Ten noorden van de boerderij Petrea lag voor het verwerken van deze leem een 'steenfabriek met twee ovens en haaghuizen [droogschuren]'. Tegenwoordig is niets meer van de steenfabriek waar te nemen. Wel staan nog enkele erfbomen overeind.

In 1903 kocht J.E. van der Meulen, chirurg en lector aan de universiteit van Utrecht, het landgoed en hij was degene die – in samenwerking met de Nederlandse Heidemaatschappij – het grote bebossen opstartte. Binnen twintig jaar tijd is dan ook vrijwel het gehele landgoed met naaldbomen bebost. Voor deze klus werd door de Nederlandse Heidemaatschappij voor het eerst in Nederland een stoomploeg ingezet op de heide. De grond liet men na het ploegen een jaar liggen om de "zuren" van de heideplanten te laten wegspoelen. Daarna werd de grond bezaaid met grove den (*Pinus sylvestris*), al dan niet gemengd met eiken of andere loofbomen. In samenwerking met de Nederlandse Heidemaatschappij begon Petrea rond deze tijd ook bosbouwkundig te experimenteren. Hiervoor werden twintig verschillende proefvelden aangelegd. Tegenwoordig is van deze proefvelden niets meer terug te vinden. Van der Meulen was aanhanger van soberheid. Het liet voor zijn gezin een zomerhuis bouwen dat was verstoken van elektrisch licht, stromend water en zeer gebrekkig werd verwarmd. Daarnaast verzamelde hij fervent kunst en bracht – samen met zijn zoon – een behoorlijke collectie bijeen. De ruim vierhonderd objecten tellende verzameling is nu als permanent bruikleen ondergebracht in het Gemeentemuseum Den Haag.

Bonneblad 337 uit 1872 laat fraai de ontginningstructuur van landgoed Petrea bovenop de oude heidevelden zien. Boerderijen werden gebouwd, landgoedwegen aangelegd, een parktuin ontworpen, bouwlanden gescheurd en bossen aangeplant. Het landgoed strekte zich uit van de Kamperweg tot aan Wapenveld.

Jacoba Hoeve (landbouw)

Het was P. Koumans Smeding, lid van Gedeputeerde Staten van Friesland, die een begin maakte met de ontginning en bebossing van de 52 hectare heidegrond ten zuiden van Petrea. In 1855 bouwde hij een landhuis en een koetshuis op het terrein en noemde het landgoed de Jacoba Hoeve. In 1877 werden de beide karakteristieke hoofdlanen aangelegd door de dochter van Koumans Smeding. Dertig jaar bleef het bezit in de familie, totdat het landgoed in 1879 werd aangekocht door de heer W.G. Boele Sr., een sigarenfabrikant uit Kampen. Onder leiding van de heer Boele kreeg de Jacoba Hoeve landelijke bekendheid. Boele had als missie om de arme zandgronden om te vormen tot vruchtbare landbouwgrond. Landbouwkundigen en journalisten uit het hele land konden op het landgoed komen kijken hoe hij dit deed. Gedurende de herfst- en wintermaanden liet Boele de zand- en heidegrond mengen. De onderste grond werd – tot een diepte van één meter – naar boven gewerkt. Door deze bewerking werd de grond los en poreus. Daaroverheen kwam een laag 'blauwe IJsselklei' of 'gele uiterwaardenklei' vermengd met stalmest, Amsterdamse huismest of met kunstmest. Na deze behandeling werd de grond ingezaaid - in het voorjaar met graszaad, in de herfst met roggezaad.

In navolging van de Franse landbouwkundige Auguste Goffart liet Boele in het voorjaar rogge inkuilen en in het najaar mais, zodat hij zijn veestapel in de winter van voedsel kon voorzien. Rond 1880 was Boele één van de eersten in Nederland die zich bezighield met deze vorm van wintervoeden en vele landbouwkundigen volgden zijn vorderingen met buitengewone interesse. Voor het inkuilen was 'een groote, doch weinig kostbaar ingerichte houten met pannen gedekte schuur' gebouwd met vier gemetselde en van binnen geportlande 'silos of kuipen'. Dat het inkuilen succesvol was liet Boele in 1884 zien op de Internationale Landbouwtentoonstelling in Amsterdam. Hij toonde daar een driejarige os van negenhonderd kilo, die was vetgemest met snijmais en wat krachtvoer van de Jacoba Hoeve. De heer Boele zou zijn landgoed diverse keren uitbreiden door extra gronden aan te kopen. Bij zijn dood in 1900 bedroeg de grootte van het landgoed ruim 123 hectare.

Het hoofdhuis stond op een perceel van 52 hectare waar ook het koetshuis en het paviljoen stonden. Op de foto is het hoofdhuis omstreeks 1880 te zien. De eigenaar van het perceel had het pootrecht op de Wapenveldse Weg, *“zoover dit perceel zich langs dien weg uitstreckte”*. Het landgoed omvatte daarnaast nog een koeienstal, werkschuur, houtschuur, stookhut, ommuurde moestuin (1901), uitzichttoren, diverse theekoepels en een vierwindenkoepel.

De Dreef (zorg en onderwijs)

Net als Petrea en de Jacoba Hoeve werd de heidegrond ten zuiden van het Wapenvelder Zand voor het eerst na 1850 ontgonnen. Er kwamen vier grote huizen te staan met de naam Buitenzorg. Waarom het landgoed in die periode Buitenzorg heette en op welke manier aan een zorgvraag werd voldaan is niet meer bekend. Opvallend is wel dat er in die periode een landbouwkundige school was gevestigd. Na drie generaties Leliman en één generatie De Gijselaar kwam het landgoed in 1920 het bezit van de familie Van der Leeuw uit Rotterdam. De naam werd in deze periode omgezet naar De Dreef. Net als de Jacoba Hoeve kreeg landgoed De Dreef een Engelse landschapstuin van een beroemde landschapsarchitect. Ondanks dat er al een Engelse landschapstuin aanwezig was, gaf de familie Van der Leeuw Hugo A.C. Poortman (1858-1928) de opdracht om de tuin onder handen te nemen. Tussen 1920 en 1922 werd dit ontwerp uitgevoerd. Tezamen met de andere tuinen had de tweede Wapenveldse landgoederenzone daarmee over een lengte van twee kilometer Engelse landschapstuinen liggen.

En waar Jacoba Hoeve eind negentiende eeuw landelijke bekendheid verwierf door innovatie in de landbouw deed landgoed De Dreef dat veertig jaar later met een rashondenkennel onder leiding van mevrouw Van der Leeuw-van Dam. Zij stichtte, bovenop de resten van een vervallen kennel *‘de grootste kennel, welke ons land ooit gekend heeft’*. Of dat zo was is niet met zekerheid te zeggen, maar feit is wel dat er voor die tijd een groot aantal rashonden in de kennel verbleef. Blikvanger van de kennel was een Ierse wolfshond, dat de titel van grootste hond ter wereld had ontvangen. Van dit ras had het echtpaar er meerdere, waarvan van één zelfs bekend is dat deze met een KLM-vliegtuig het land in werd gevlogen. Een unicum in die tijd. Nadat mevrouw Van der Leeuw-van Dam in 1929 een beroerte had gekregen, ging het snel achteruit met de kennel. Een jaar later werd het gehele landgoed verkocht maar een stabiele situatie ontstond er niet. Het landgoed veranderde in tien jaar tijd twee keer van eigenaar en een gedeelte van het

landgoed werd afgestoten. In 1939 werd de 'Dr. W.L. Slot-stichting' op het landgoed gesticht; een psychiatrische inrichting die plaats bood aan zestig patiënten. Het landhuis zou echter de Tweede Wereldoorlog niet overleven. Na de Tweede Wereldoorlog bleef de naam De Dreef in gebruik en werd het landgoed bekend als een justitiële jeugdinrichting.

In het Maasbos, dat tegenwoordig in het bezit is van Staatsbosbeheer en onderdeel is van het Zwolsche Bos, is het laatste restant van de Engelse landschapstuin van De Dreef te herkennen. Niet alleen een gedeelte van de padenstructuur, maar ook aangeplante bomen uit die tijd zijn nog aanwezig.

2.3 Verdichting met buitenplaatsen

Waren de landgoedeigenaren voorheen met paard en wagen ongeveer twee uur onderweg om slechts in Kampen of Zwolle te komen, na de opening van de spoorlijn tussen Apeldoorn en Zwolle in 1889 werd de reistijd behoorlijk gereduceerd. Zo duurde de reis vanaf het station in Wapenveld naar het station in Amsterdam slechts tweeëneenhalf uur. De verkorte reistijd betekende dat de landgoederen op de gehele Oost-Veluwe interessanter werden voor rijke stedelingen uit de Randstad. Deze trend is in Wapenveld goed te zien bij het opsplitsen van de Jacoba Hoeve in 1900. Vanuit dit grote, landbouwlandgoed werden twee kleinere landgoederen gesticht, die zich niet meer richten op landbouwontginningen, maar op het bouwen van nieuwe, grotere landgoedhuizen met aangelegde parklandschappen.

Winfried

In 1900 werden grote delen van de Jacoba Hoeve geveild en door zestien verschillende personen aangekocht. Een groot perceel, van 36 hectare, werd gekocht door J. Zürcher. Deze verkreeg daarmee de basis voor een volledig nieuw landgoed. Hij liet aan de doorgaande weg een rietgedekte villa bouwen en gaf deze de naam Huize Winfried. Vernoemd naar de hooftpersoon in de autobiografische roman van Zürcher zelf. Het oorspronkelijke landhuis lag bij het tweede toegangshek. In de twaalf jaar dat Zürcher het landgoed in bezit had werden er een "Heerenhuis, 3 Woningen, Schuren, koude en warme Kassen, grooten Tuin met vele vruchtboomen, Wei- en Bouwland, Bosschen en Heidegrond" neergezet. Uiteindelijk was het Thomas Vorstius, oud-commissionair in effecten in Amsterdam, die het landgoed kocht. Hij liet verder van de doorgaande weg het huidige, statige landhuis Winfried bouwen.

In 1928 nam jonkheer H. Sandberg zijn intrede in Huize Winfried. In de jaren die volgden voegde hij vele nieuwe elementen aan het landgoed toe. Zo liet hij een uitkijktoren bouwen van 24 meter hoog. Deze diende als brandtoren, maar vormde ook een attractie. Vanaf de toren was de gehele IJsselvallei te zien. En in 1933 liet de jonkheer een zwem- en kanovijver van dertig bij veertig meter aanleggen. Het opmerkelijkste dat hij echter liet bouwen was een schuilkelder, dat bestand was tegen gasaanvallen, voor in totaal dertig personen. De uitkijktoren is tegenwoordig verdwenen, maar de zwem- en kanovijver en de schuilkelder zijn nog aanwezig. Na de Tweede Wereldoorlog kwam er een sterke binding opzetten tussen het landgoed en de inwoners van Wapenveld. Niet alleen maakte jonkheer Sandberg het mogelijk om, met wandelkaart, in de tuin te wandelen. Maar ook stond hij mede aan de basis van de plaatselijke christelijke voetbalclub door de achterste weide als voetbalveld beschikbaar te stellen. Vanaf 1947 voetbalde daar de zaterdagvoetbalclub Union, een naam die een paar jaar later werd omgezet in W.Z.C. En in de jaren zestig van de vorige eeuw werd het zwembad beschikbaar gesteld voor schoolzwemmen van de Wapenveldse jeugd.

De Polberg

Eigenaresse van het hart van de Jacoba Hoeve werd in 1905 mevrouw M.J. Bouman-de Lange uit Den Haag, die het landgoed aanhield als zomerverblijf voor zichzelf en haar echtgenoot. Hiermee kwam het landgoed in handen van de familie Stuyling de Lange. Aanvankelijk verwierf mevrouw De Lange alleen het oostelijk gelegen Jacoba Park (24 hectare). Vrijwel direct na de aankoop wijzigde mevrouw De Lange de naam van het landgoed in De Polberg, naar de top van de dekzandrug op het westelijke deel (+ 22,9 meter NAP). Besloten werd om het bestaande huis, met uitzondering van de rechtervleugel, af te breken. In de plaats daarvan werd een aanzienlijk groter huis gebouwd, dat één geheel vormde met de oude rechtervleugel. In 1910 werd de huidige boswachterswoning gebouwd en wat later - op enige afstand van het landhuis - een tennisbaan. In 1917 werd ook het westelijke bosperceel van 28 hectare aangekocht. Hiermee kreeg het landgoed zijn tegenwoordige oppervlakte en vorm. In de periode tot de Tweede Wereldoorlog werd landgoed De Polberg verder uitgebreid: door aankoop van het Groot Stokkert (20 hectare), het Klein Stokkert (40 hectare) en de Kamperklippen (40 hectare) bedroeg de oppervlakte in 1940 circa 150 hectare en was De Polberg groter dan het landgoed dat de heer Boele in 1900 achterliet. In de Tweede Wereldoorlog had De Polberg het zwaar te verduren, doordat het landgoed werd aangemerkt als vijandelijk gebied en werd gevorderd door de S.S.. Na de Tweede Wereldoorlog werd het landgoed langzaam weer opgebouwd. Aanvankelijk deed het nog dienst als zomerverblijf, maar vanaf 1961 - toen de heer A.P.H. Stuyling de Lange De Polberg ging beheren - werd het een permanent woonverblijf.

Groot Stokkert

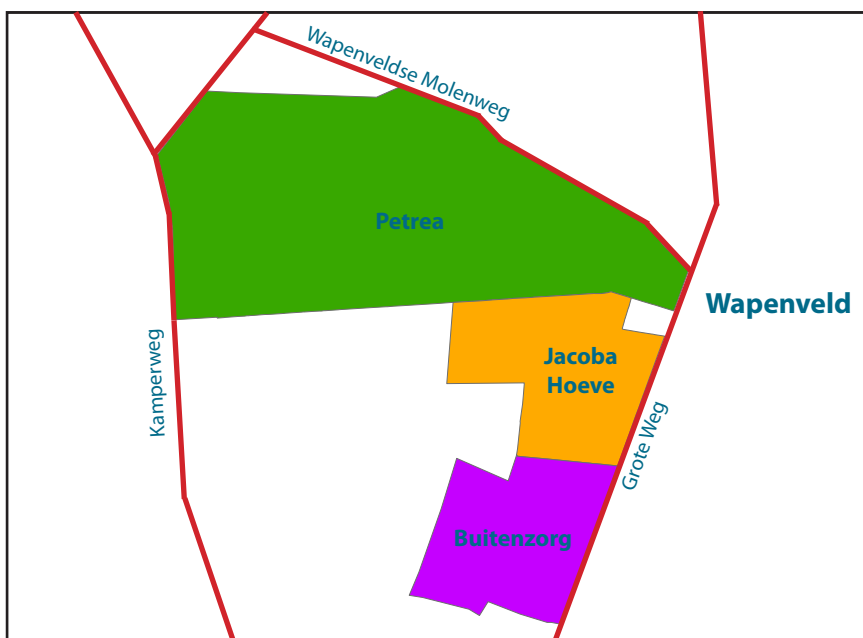
Het Groot Stokkert werd in de jaren 1970 door de heer A.P.H. Stuyling de Lange verkocht aan het Nationaal Reumafonds om er een aangepast vakantiecentrum te realiseren. In de loop der jaren breidde Groot Stokkert behoorlijk uit. Het aantal bungalows en appartementen vermeerderde, dankzij een anonieme schenker werd er een zwembad gebouwd en er kwam een kinderboerderij. De laatste twee werden respectievelijk geopend door prinses Beatrix en televisiester Mies Bouwman. Het landschapspark is tegenwoordig nog beperkt herkenbaar en wordt gebruikt als wandelgebied vanuit de zorgbungalows.

>>

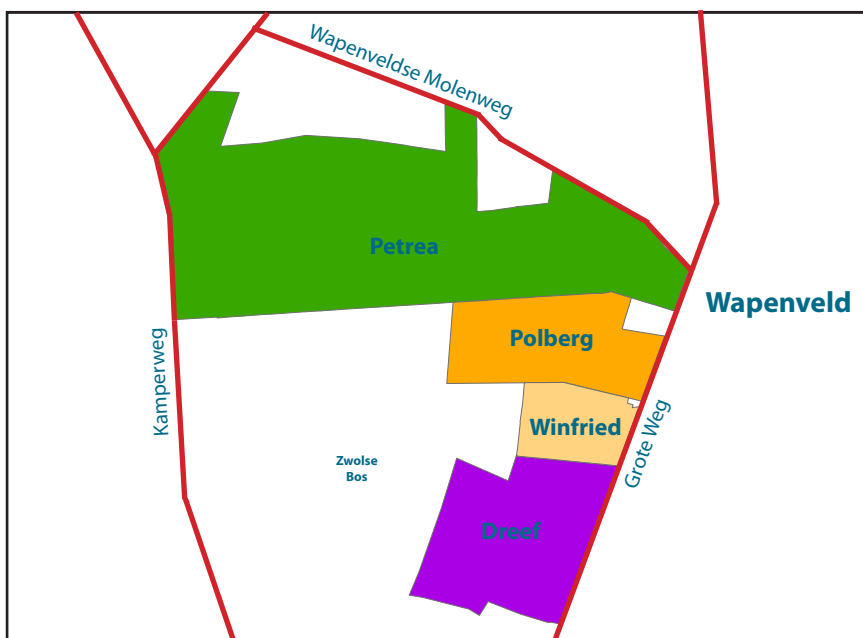
Van de oorspronkelijke driedeling in de Wapenveldse landgoederenzone, bosbouw, landbouw en zorg en onderwijs, is op het eerste gezicht ruimtelijk niets meer over. Toch is landgoed Petrea nog steeds een bosbouwlandgoed en wordt op het voormalige landgoed De Dreef na 165 jaar nog steeds zorg en onderwijs geleverd. De landbouwcomponent van de Jacoba Hoeve is honderd jaar geleden al verdwenen, maar de oorspronkelijke driedeling wordt hier in de nabije toekomst wellicht hersteld als natuurbegraafplaats.

Begrenzing van de Wapenveldse landgoederenzone

1850-1900

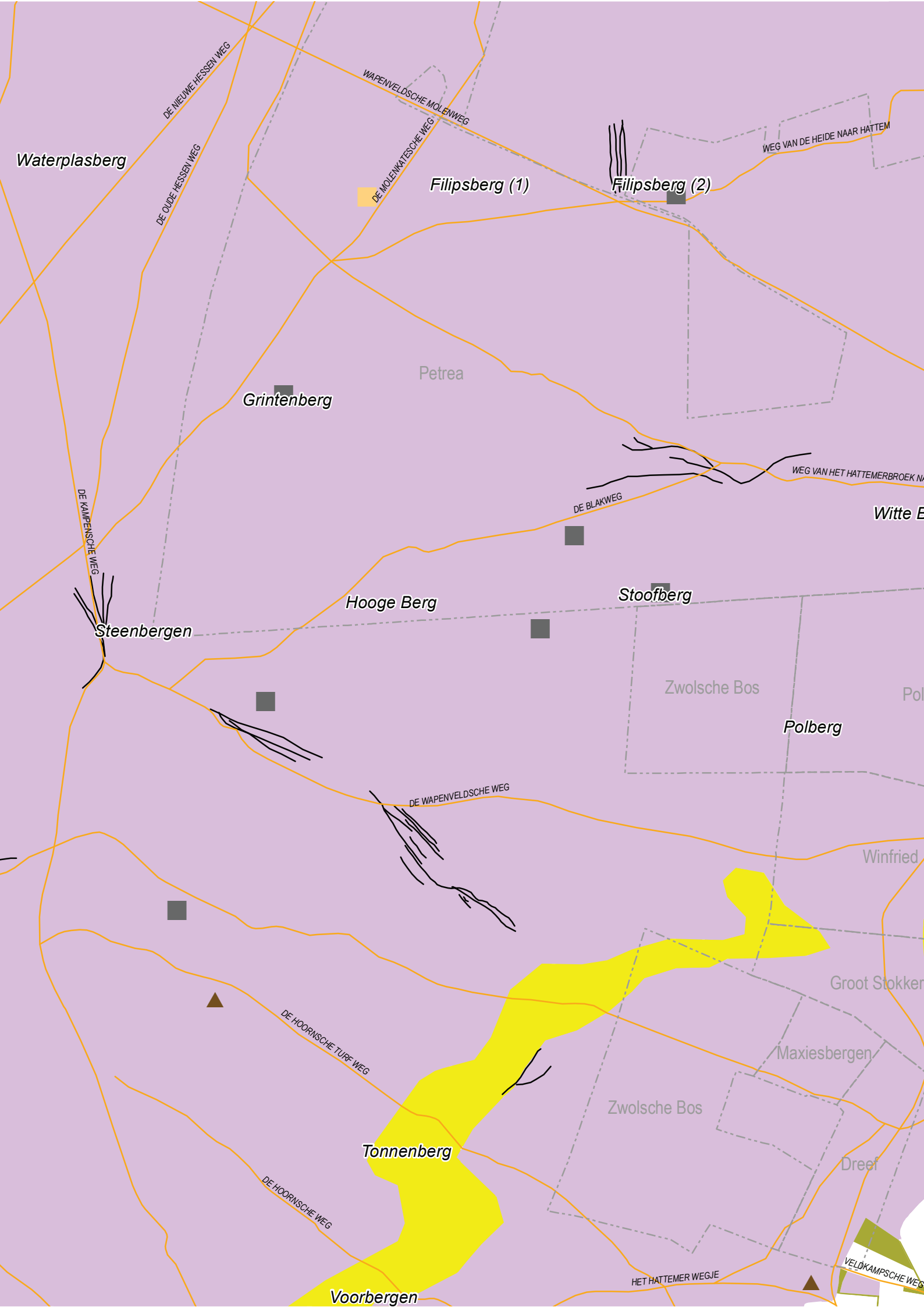

1900-1945

1945-2015

Waterplasberg

DE NIEUWE HESSEN WEG

DE OUDE HESSEN WEG

WAPENVELDSCHER MOLENWEG

DE MOLENKATERSCHER WEG

Filipsberg (1)

Filipsberg (2)

WEG VAN DE HEIDE NAAR HATTEM

Grintenberg

Petrea

DE BLAKWEG

WEG VAN HET HATTEMERBROEK NA

Witte E

DE KAMPENSCHER WEG

Steenbergen

Hooge Berg

Stooftberg

Zwolsche Bos

Polberg

Pol

DE WAPENVELDSCHER WEG

Winfried

Groot Stokker

Maxiesbergen

Dreef

Tonnenberg

Zwolsche Bos

DE HOORNSCHER TURF WEG

DE HOORNSCHER WEG

Voorbergen

HET HATTEMER WEGJE

VELDKAMPSCHE WEG

OVERZICHTSKAART A

HEIDEVELDEN EN SCHAAPSHERDERS (1000-1850)

LEGENDA

Ondergrond (voor 1850)

	Heide		Hakhout
	Stuifzand		Water
	Bouwland		Weiland
	Bos		

Elementen (voor 1850)

	Weg (ged. aanwezig)		Karrenspoor (herkenbaar)
	Grindgroeve (aanwezig)		Schaapskooi (verdwenen)
	Leemkuil (aanwezig)		

OPDRACHTINFORMATIE

Begrenzing

	Landgoederenzone 2015 (globaal)
--	---------------------------------

Bronmateriaal

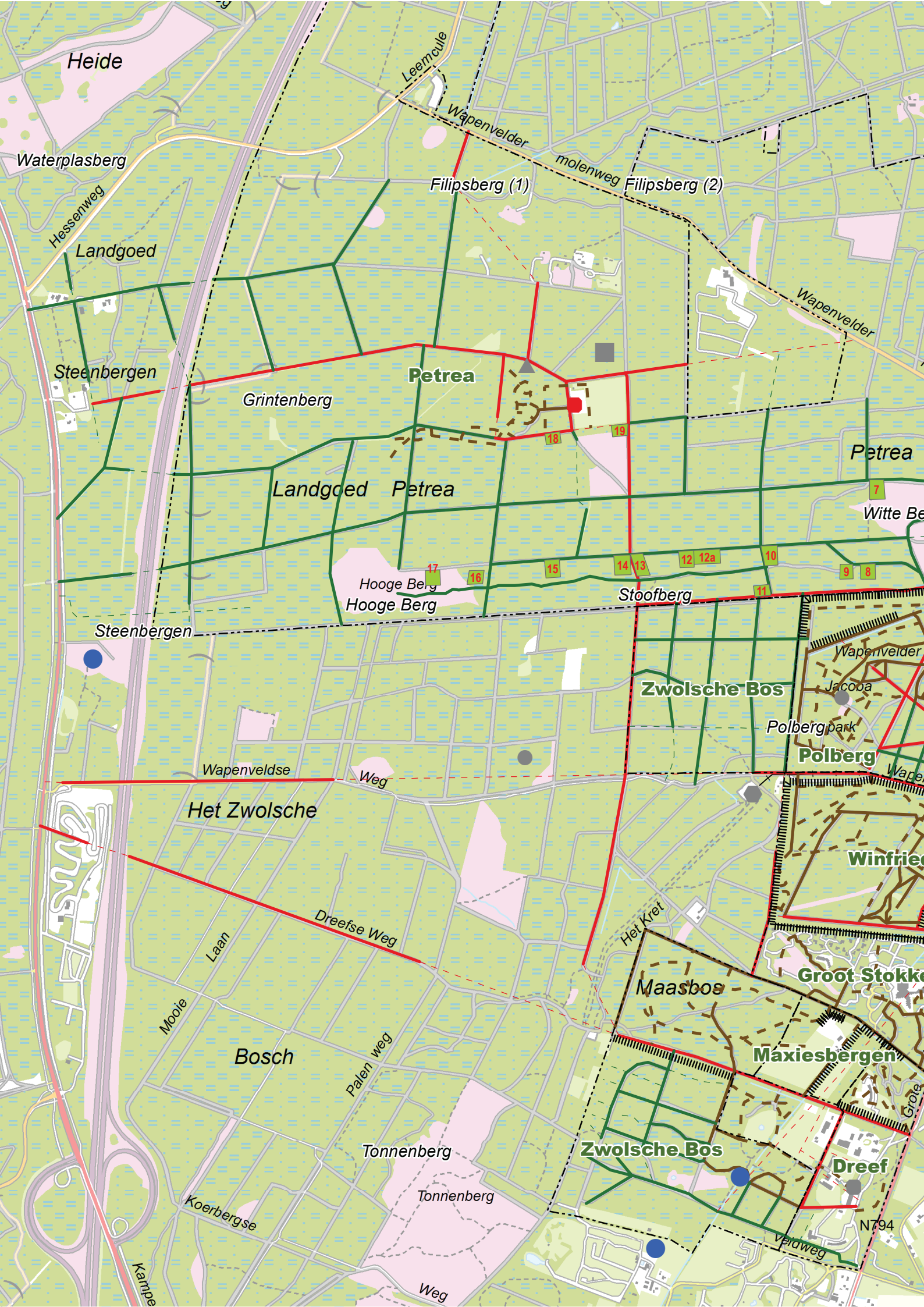
Top10NL (1:10.000), Bonnebladen (1865-1934)
(1:25.000; Kadasterkaart 1832 (1:5.000).

Schaal 1:15.000 op A3-formaat

Cartograaf

Martijn Horst, Cultuurland Advies, 2015.

OVERZICHTSKAART B

LANDGOEDERENZONE (1850-2015)

LEGENDA

Elementen (1850-2015)

	Bebouwing, Aanwezig		Pompstation, Verdwenen
	Bebouwing, Verdwenen		Schaapskooi, Verdwenen
	Poel, Aanwezig		Steenoven, Verdwenen
	Kanovijver, Aanwezig		Toren, Verdwenen
	Aarden wal, Aanwezig		Landgoedweg, Verdwenen
	Bosbouwweg, Aanwezig		Parkweg, Aanwezig
	Bosbouwweg, Verdwenen		Parkweg, Verdwenen
	Landgoedweg, Aanwezig		Spoorweg, Verdwenen
	Moestuin, Aanwezig		Proefveld, Verdwenen

OPDRACHTINFORMATIE

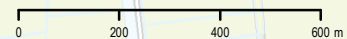
Begrenzing

 Landgoederenzone 2015 (globaal)

Bronmateriaal

Top10 (2013) (1:10.000), Bonnebladen (1865-1934) (1:25.000), Gelria (1866) (1:50.000), TMK (1888) (1:50.000), Topografische kaart (1950, 1960, 1970) (1:25.000).

Schaal 1:15.000 op A3-formaat

Cartograaf

Martijn Horst, Cultuurland Advies, 2015.

3. De toekomst in met de landgoederenvisie (2016-2030)

Inleiding

In de 165 jaar dat de Wapenveldse landgoederenzone bestaat is het landschap verschillende keren veranderd. Van domeingronden, die uit heidevelden en stuifzanden bestonden, naar drie grote landgoederen, die zich afzonderlijk richten op bosbouw, landbouw en zorg, tot een inbreiding met buitenplaatsen, waarbij grote monumentale villa's werden toegevoegd. Een rijke erfenis van landgoedstructuren en verhalen over eigenaren tekende zich in die perioden op. Met een gezamenlijke landgoederenvisie moet het volgende hoofdstuk van de landgoederenzone worden geschreven. Doelstelling daarbij is dat de landgoederenzone voor de lange termijn weer toekomstbestendig wordt. Dat betekent voor de landgoedeigenaren vooral een zoektocht naar nieuwe verdienmodellen, een goede balans met maatschappelijke opbrengsten en een respectabele omgang met het verleden. Met name voor de eerste twee opgaven kan worden geconcludeerd dat deze al een aantal jaren een negatieve balans hebben. Met een lange termijnvisie moet deze onbalans worden omgedraaid tot een win-winsituatie.

"Kunnen we een tijdspad uitstippelen, waarbij de landgoederenzone ook bijvoorbeeld over vijftig jaar nog duurzaam in stand is?"

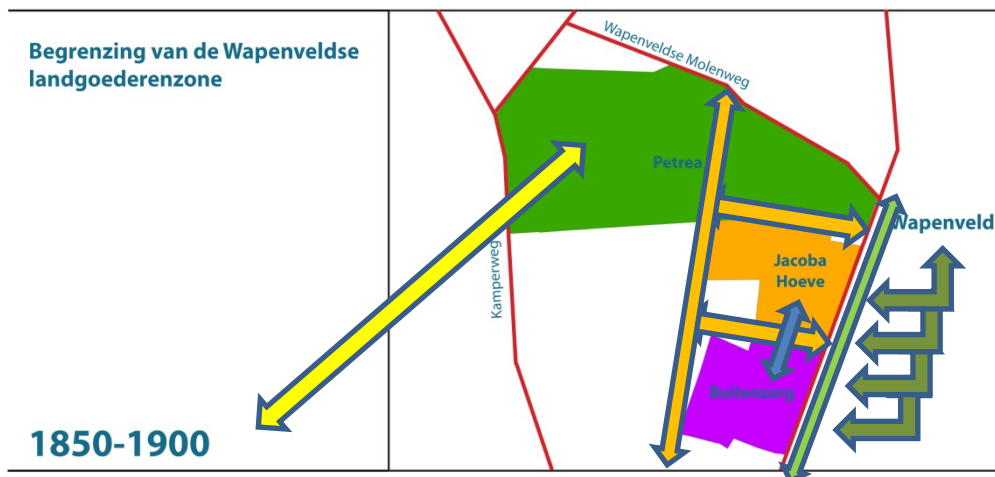
Hans Stuyling de Lange
(landgoed De Polberg).

Verbinding maken

Geografisch gezien moet daarbij de 'verhokking' van de landgoederenzone tot stilstand worden gebracht. Vervolgens moeten op allerlei niveaus weer verbindingen worden gelegd. Vaak is daarbij het ophalen van historische verbanden al voldoende. Niet alleen tussen de landgoederen zelf, maar vooral ook met het dorp Wapenveld en omgeving.

"In een later stadium is het belangrijk om ook het Ennerveld, Flip Hul en Bed & Breakfast 'Nummer 21' bij de plannen te betrekken."

Jan Nitrau, secretaris van de
Stichting Recreatie

De historische driedeling van de landgoederenzone komt weer voorop te staan. Dat moet niet alleen het uiteenvallen van de landgoederenzone voorkomen, maar ook richting geven aan de toekomstige functies: bosbouw (Petrea), natuurbegraven (voormalig Jacoba Hoeve) en zorg en onderwijs (voormalig Buitenzorg). Vanuit die driedeling worden dan weer (historische) verbindingen gelegd,

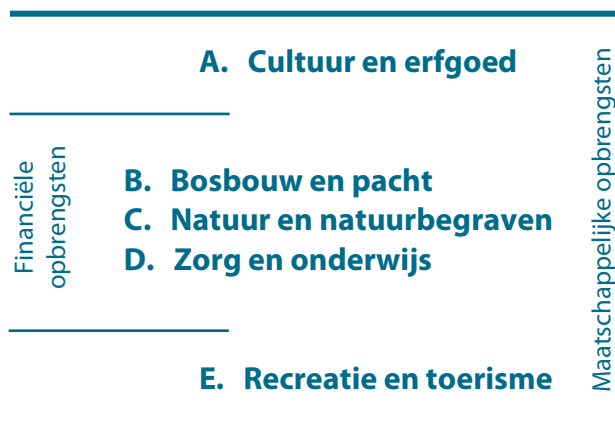
Analyse op vijf niveaus

Met deze gedachte werd samen met de landgoedeigenaren op vijf niveaus geanalyseerd wat de landgoederenzone nodig had. Ingebrachte ideeën lagen daardoor langs een interdisciplinaire meetlat. Daarbij werd:

- op zoneniveau geanalyseerd of de ideeën (meestal de maatschappelijke opbrengsten) een positieve impact hadden op de zone in het geheel;
- op structuurniveau geanalyseerd of de ideeën (meestal de maatschappelijke opbrengsten) bijdroegen aan de historische driedeling van de zone;
- op landgoedniveau geanalyseerd of de ideeën bijdroegen aan het nieuwe verdienmodel van de landgoedeigenaren;
- op beleidsniveau geanalyseerd of de ideeën binnen het bestaande overheidsbeleid kunnen worden uitgevoerd;
- op uitvoeringsniveau geanalyseerd of de ideeën binnen de bestaande ambtelijke, bestuurlijke en politieke constellatie haalbaar zijn.

Visie, ambitie en uitvoeringsopgaven

Geschikte ideeën werden opgenomen in de lange termijnvisie. Om de visie overzichtelijk te houden zijn de ideeën teruggebracht naar vijf overkoepelende thema's. Deze vijf thema's zijn opgedeeld in dertien ambities. Op deze manier ontstaat er een logische visie met voor de lange termijn vijf thema's en dertien ambities en voor de korte en middellange termijn 35 uitvoeringsopgaven.

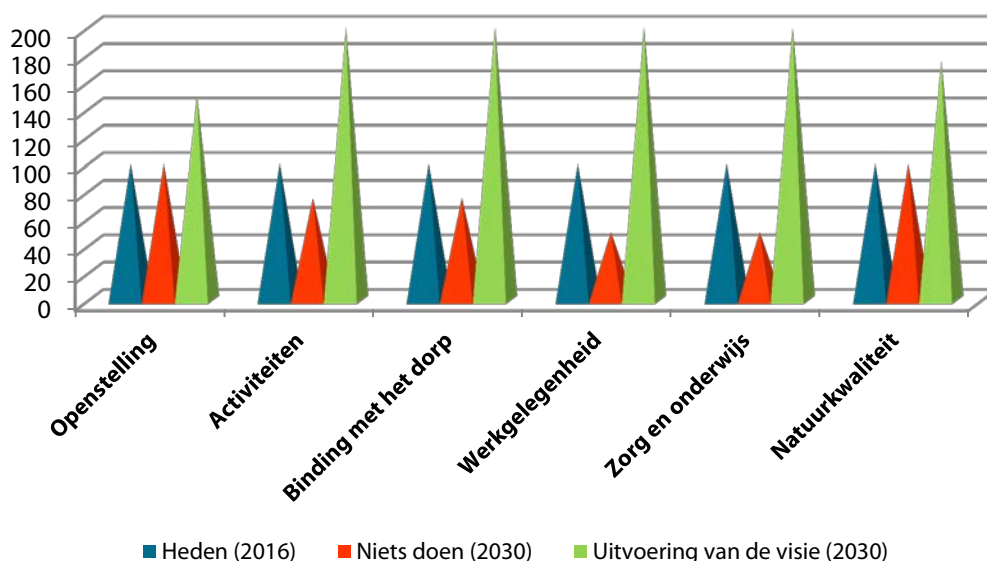

Duidelijk werd dat bij de Wapenveldse landgoederenzone voor de lange termijn vijf thema's konden worden onderscheiden. Vijf thema's die in elkaar grijpen. Wanneer deze vijf thema's (weer) met elkaar in balans worden gebracht dan is de landgoederenzone weer toekomstbestendig. Drie thema's moeten met een verdienmodel ervoor zorgen dat de maatschappelijke opbrengsten in alle vijf de thema's tot hun recht komen.

Vooruitgang boeken

Bij de landgoedeigenaren werd met regelmaat het realiteitsbesef geuit dat de negatieve spiraal moet worden omgedraaid. Zonder een omslagpunt met vijf thema's die in elkaar grijpen zal de werkgelegenheid afnemen, komen er minder activiteiten en zal de binding met het dorp Wapenveld nog minder worden. Met de vijf thema's, dertien ambities en 35 uitvoeringsopgaven is het juist mogelijk om het omgekeerde te bewerkstelligen. Landgoederen zullen investeren, de werkgelegenheid gaat omhoog, de volledige zone wordt opengesteld, de natuurkwaliteit zal toenemen en de binding met het dorp krijgt een impuls.

"Als landgoederenzone moeten we nu doorpakken. De urgentie is hoog, alle eigenaren zijn bij elkaar en we hebben dezelfde motivatie."

Paul Bijleveld van Groot Stokkert (onderdeel van voormalig landgoed De Dreef en De Polberg).

De voor- of achteruitgang van de landgoederenzone is schematisch weer te geven. In het blauw de nulmeting uit 2016. In het groen de ambitie van de landgoedeigenaren om de landgoederenzone weer vorm te geven. In het rood de verwachte achteruitgang als op dezelfde voet wordt doorgegaan.

3.1 Cultuur en erfgoed (A)

Initiatieven

De geschiedenis van de Wapenveldse landgoederenzone is een geschiedenis die nog maar bij weinig (lokale) mensen bekend is. En dat terwijl de ruimtelijke kwaliteiten van de landgoederenzone zich in het verleden konden meten met de meeste andere landgoederenzones in Gelderland en daarbuiten. Zo is de historische driedeling van zorg en onderwijs, landbouw en bosbouw nog in grote mate aanwezig, zijn er nog een drietal monumentale hoofdhuizen bewaard gebleven en heeft de landgoederenzone unieke elementen, waaronder een reeks Engelse landschapsparken van bijna twee kilometer breed, een nog intacte vooroorlogse gasvrije schuilkelder en een lanenstelsel dat alle landgoederen met elkaar verbindt. Daarnaast is de gehele kunstcollectie van één van de landgoedeigenaren bewaard gebleven in het Gemeentemuseum Den Haag. Het is unaniem de wens van alle landgoedeigenaren dat de geschiedenis van de landgoederenzone wordt geconserveerd en voor toekomstige generaties bewaard en beschikbaar blijft. Dat geldt zowel voor fysieke elementen als voor de verhalen en voor grote projecten, maar zeker ook voor kleine.

“De historische driedeling in de landgoederenzone van zorg en onderwijs, landbouw en bosbouw is nog in grote mate aanwezig.”

Paul Bijleveld van Groot Stokkert (onderdeel van voormalig landgoed De Dreef en De Polberg).

Ambities

A1. Versterken van de historische driedeling van de landgoederenzone

A2. Herstellen en conserveren van oorspronkelijke, cultuurhistorische waarden

A3. De veelzijdige geschiedenis van de landgoederenzone uitdragen in kleine en grote culturele projecten

Beleidsanalyse

De gemeente Heerde heeft voor de vakgebieden cultuur en erfgoed geen afzonderlijk beleid opgesteld. Wel staat in hun *Structuurvisie 2025* dat de gemeente op de lange termijn inzet op een “brede waaier aan kunstprojecten, lezingen of workshops, kunstateliers, muzikale evenementen in historische gebouwen”. Het opzetten van kleine en grote culturele projecten, zoals een dependance van het Gemeentemuseum Den Haag, zou hier prima inpassen. Daarnaast hoopt de gemeente in dezelfde visie dat in 2025 “het landschap heel wat mensen op de been brengt”. Het herstellen en openbaar stellen van de Wapenveldse landgoederenzone zou daar in grote mate aan bij dragen. Vanaf 2016 heeft de gemeente Heerde een beperkt budget beschikbaar voor gemeentelijke monumenten. Omdat de gebouwen van de landgoederen nog niet definitief op de gemeentelijke monumentenlijst zijn geplaatst kan dit budget (vooralsnog) niet worden gebruikt voor de gebouwen op de landgoederen.

De provincie Gelderland ondersteunt met de *Regels Subsidieverstrekking Landschap* gemeenten en landgoedeigenaren bij het planmatig realiseren van landschapsplannen. In hoofdzaak richt de regeling zich op aanleg en herstel van landschapsstructuren. Daarnaast worden activiteiten ondersteund om de beleving en actieve betrokkenheid van burgers bij het landschap te vergroten. De regeling staat open voor gemeenten en landgoedeigenaren in héél Gelderland. De looptijd van de regeling is tot april 2017. Er is 1,75 miljoen per jaar beschikbaar voor projecten waarmee doelstellingen uit landschapsplannen en landgoedplannen gerealiseerd kunnen worden. Daarnaast is de provincie op dit moment bezig om het beleid voor de vakgebieden cultuur en erfgoed te herzien voor een nieuwe periode. In de oude regeling konden de uitvoeringsopgaven van alle drie de ambities meedoen met de subsidieregeling van dit beleid. Het is afwachten of

“In de collectie van Van der Meulen zitten schilderijen van grootmeesters als Van Gogh, maar ook bijvoorbeeld schilderijen van molen De Vliet in Wapenveld. Het zou prachtig zijn om de gehele collectie weer in Wapenveld te laten zien aan het publiek.”

Roel Docter, voorzitter van de Stichting Recreatie Wapenveld.

dat in de nieuwe regeling (vanaf 2017) ook het geval is. Laagrentende leningen kunnen vanuit dat beleid waarschijnlijk ook weer worden toegekend. Verder heeft de provincie Gelderland een samenwerkingsverband met Stichting Landschapsbeheer Gelderland over de inzet van vrijwilligersgroepen (nog onduidelijk of dit na 2015 ook doorgaat) waar de Wapenveldse landgoederenzone zich ook voor in kan schrijven. Om de kwaliteit van het groene erfgoed te waarborgen heeft de provincie daarnaast voor hoveniers de kwaliteitsregeling Groene Gelderse Voet opgezet. Dit is echter nog geen verplichting vanuit de subsidieregeling, maar levert vooral kennis en kunde aan. Als laatste is de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed haar *Visie Erfgoed en Ruimte* (inclusief subsidieregeling) aan het bijstellen. Zij geven voor hun programmalijn *Natuur* aan dat “bij natuurbeheer structureel rekening gehouden moet worden met de cultuurhistorische waarden van het landschap”. De combinatie tussen cultuurhistorie en (toekomstige) natuurwaarden uit het uitvoeringsprogramma van de Wapenveldse landgoederenzone past daar heel goed in.

“Landgoed Petrea ligt aan het eind van een 20 km-reeks van paraboolduinen uit de laatste ijstijd. Op Petrea ligt er één in de heide, waardoor de hoefijzervorm daar prachtig zichtbaar is.”

Ciska van der Genugten van Geldersch Landschap & Kasteelen (landgoed Petrea).

3.2 Bosbouw en pacht (B)

Initiatieven

Waar voorheen bosbouw, pacht en verhuur op meerdere landgoederen een belangrijke bron van inkomsten waren, is dat nu alleen nog het geval op Petrea (bosbouw, pacht en verhuur) en De Dreef (verhuur). Deze kwantitatieve afname over het geheel betekent niet dat Petrea en De Dreef in de toekomst ook hun bosbouw, pacht en verhuur af zullen bouwen. Sterker nog: in de toekomst zal voor een zelfstandige exploitatie van het bezit het noodzakelijk zijn om bosbouw, pacht en verhuur te optimaliseren.

“Het hout dat op landgoed Petrea wordt geoogst is van hoogwaardige kwaliteit.”

Leo Cleiren van Geldersch Landschap & Kasteelen (landgoed Petrea).

Ambities

B1. Beheer en instandhouding van bos, natuur en landschap middels optimale exploitatie

B2. Beheer en instandhouding van gebouwen en terreinen door uitgifte aan derden

Beleidsanalyse

De gemeente Heerde en de provincie Gelderland hebben voor bestaande bosbouw, pacht en verhuur geen afzonderlijk beleid opgesteld. Wel kunnen de ecologische doelen van de provincie Gelderland in enkele gevallen in strijd zijn met een optimale houtopbrengst. Daarvoor is Geldersch Landschap & Kasteelen al in gesprek met de provincie Gelderland en wordt een apart raamcontract opgesteld.

3.3 Natuur en natuurbegraven (C)

Initiatieven

Door de uitgestrekte bossen van Geldersch Landschap & Kasteelen en Staatsbosbeheer en het, in 2011 over de A50 aangelegde, ecoduct Tolhuis is de Wapenveldse landgoederenzone een belangrijke schakel in de ecologische verbindingzone van de Hattemer Poort. Het is deze verbinding, die het mogelijk maakt dat wild in de toekomst vrij vanaf de Oost-Veluwe naar de IJsselvallei kan trekken. Voordat het zover is, is er op lokaal niveau nog veel werk te verzetten, waardoor de zone op regionaal niveau functioneert. De eigenaren van de Wapenveldse landgoederenzone willen hier graag hun steentje aan bijdragen. Zo wil Geldersch Landschap & Kasteelen het toerisme op hun landgoed Petrea zoveel mogelijk zoneren, zodat de Hattemer Poort optimaal werkt. Het oude landgoedwegenstelsel kan daar wellicht sturend in zijn. Daarnaast zijn ze bezig om de bestaande heideterreinen met elkaar te verbinden. Dat gebeurt door corridors van ongeveer zes meter breed langs het pad vrij te maken van houtopstanden.

“Wij willen toerisme zoveel mogelijk zoneren, zodat de Hattemer Poort optimaal werkt.”

Leo Cleiren van Geldersch Landschap & Kasteelen (landgoed Petrea).

Verreweg de grootste slag op natuurgebied kan worden gemaakt door de landgoederen De Polberg en Winfried. Obstakels zijn nu vooral de afrasteringen rondom de eigendomsgrenzen en de lage natuurwaarde in de productiebossen. Beide eigenaren willen inspelen op de veranderende vraag van uitvaart en hebben plannen hun landgoed om te vormen naar natuurbegraafplaats. Nu nog grote oppervlaktes met monotone productiebossen worden daarmee omgezet naar hoogwaardige natuur. Daarmee zal in één keer meer dan 52 hectare rastervrije natuur aan de ecologische verbindingzone worden toegevoegd. Bedoeling is om op termijn de natuurgebieden van beide landgoederen aan te laten sluiten op Petrea en het Zwolsche Bos van Staatsbosbeheer. De inkomsten van de natuurbegraafplaatsen moeten vervolgens voor de continuïteit van de natuurgebieden zorgen.

Ambities

C1. Inspelen op de veranderende vraag van uitvaart

C2. Verbinding zoeken met elkaar voor het creëren van lokale natuurwaarden

C3. Als landgoederenzone aansluiten bij de regionale natuuropgave van de Hattemer Poort uit het Gelders Natuur Netwerk (GNN)

Beleidsanalyse

Op dit moment is een natuurbegraafplaats op landgoed De Polberg dan wel landgoed Winfried in strijd met het conceptbeleid Natuurbegraven van de provincie Gelderland.¹ Aan beide landgoederen zijn vanuit de provinciale Omgevingsvisie namelijk hoge natuurwaarden toegekend. Zo maken beide landgoederen deel uit van het Natura 2000 gebied Veluwe. Beide landgoederen behoren daarnaast volledig tot het Gelders Natuurnetwerk (GNN) en gedeeltelijk tot de Groene Ontwikkelingszone (GO). Ingrepen in het GNN zijn alleen mogelijk wanneer er geen reële alternatieven zijn of een groot maatschappelijk belang in het geding is.

“De grootste ambitie voor de Hattemerpoort is het tegengaan van versnippering waardoor het gebied weer één geheel wordt.”

Omdat het college van Gedeputeerde Staten (GS) van Gelderland tegemoet wil komen aan een groeiende maatschappelijke behoefte is onlangs besloten om natuurbegraven als nieuwe functie in het GNN onder strikte voorwaarden wel toe te gaan staan. Met deze

Gemeente Heerde in haar Structuurvisie 2025.

¹ Feitelijk kan een natuurbegraafplaats ook onder de huidige Omgevingsvisie worden gegund.

beleidsnotitie Natuurbegraven wijkt GS af van het huidige beleid, waarin nieuwe functies in het GNN slechts bij grote uitzondering worden toegestaan. Deze beleidsnotitie gaat naar verwachting de basis vormen voor de uitwerking in de provinciale Omgevingsvisie en verordening, die in het najaar van 2016 wordt geactualiseerd. Het concept is nog niet vrijgegeven en het vraagstuk daarbij is nog steeds of er crematie-as kan worden verstrooid, of er voorzieningen, zoals parkeerplaatsen, aangelegd kunnen worden en wat de limiet wordt wat betreft het aantal graven per hectare dat in het GNN wordt toegestaan. Een zeer beperkt aantal graven zou het verdien- en beheermodel zodanig limiteren dat omvorming niet meer realistisch is.

Het college van B en W van de gemeente Heerde heeft zich ten aanzien van beide initiatieven al in 2013 positief uitgesproken.² De Polberg en Winfried kregen in 2015 vervolgens een positieve grondhouding.³ Dit betekent dat het college in beginsel potentie ziet in de initiatieven en met de gemeenteraad, andere overheden en de samenleving de mogelijkheden wil verkennen. In het verlengde daarvan heeft het college eind 2015 een brief aan Gedeputeerde Staten gestuurd, waarin werd gevraagd om het concept van de provinciale beleidsnotitie Natuurbegraafplaatsen niet onaangetast te integreren in de provinciale Omgevingsvisie. Het college heeft gevraagd om een provinciaal beleidskader, dat voorziet in een integrale afweging van gebiedskwaliteiten. Op deze manier moeten zowel De Polberg als Winfried, als 'cultuurhistorisch, landschappelijk en ecologisch waardevolle landgoederen', de ontwikkeling krijgen die ze verdienen.⁴

Dat idee wordt overgenomen door de provincie. "Als initiatiefnemers ook investeren in het versterken van die natuur leidt dat tot wederzijdse win-winsituaties", vindt gedeputeerde Jan Jacob van Dijk. "Het vraagt creativiteit om deze activiteiten mogelijk te maken zodat ze niet ten koste gaan van de kwaliteit of kwantiteit van de natuur. Ik wil dit onderzoeken en ga daarover in gesprek met onze Provinciale Staten."⁵ Verwachting is dat de definitieve aanpassingen van de provinciale Omgevingsvisie eind 2016 worden doorgevoerd. Ondertussen heeft wethouder Gerrit van Dijk van de gemeente Heerde in februari 2016 aan beide landgoederen gevraagd of ze ook samen kunnen optrekken, waardoor er één natuurbegraafplaats zou ontstaan. Dat laatste zou betekenen dat de oorspronkelijke driedeling van de landgoederenzone weer terugkomt. Al is dat dan wel met een nieuwe component: van 'bosbouw, landbouw en zorg' naar 'bosbouw, natuurbegraven en zorg'.

"Het is niet reëel om cultuurhistorische en landschappelijke waardevolle landgoederen te Wapenveld enkel te beschouwen als bestaand natuurgebied en vanuit dit oogpunt relatief zwaar te beschermen."

College van B en W van de gemeente Heerde in haar brief aan Gedeputeerde Staten van Gelderland.

² Brief van de gemeente Heerde van 4 november 2013 in zaaknr. 234420.

³ Brief van de gemeente Heerde van 24 december 2015 met kenmerk 265213/304479.

⁴ N. Haverkamp (2015). *Advies aan het college. Provinciale beleidsnotitie natuurbegraafplaatsen i.r.t. duurzame instandhouding landgoederen te Wapenveld*. [Heerde].

⁵ [Anoniem]. 'Natuurbegraven moet winst voor natuur opleveren'. In: *De Stentor*, 18 februari 2016.

3.4 Zorg en onderwijs (D)

Initiatieven

Vanaf het moment dat de landgoederenzone in 1850 werd opgericht was het landgoed De Dreef dat zich specialiseerde in zorg. Destijds nog onder de naam 'Buitenzorg'. Zorg is dan ook één van de drie historische componenten van de landgoederenzone en dat is tot op het heden terug te zien. Tegenwoordig biedt het Sprengen College arbeidstoeleiding, dagbesteding en onderwijs aan, heeft Groot Stokkert een groot zorgcentrum en vangt Maxiesbergen kinderen en dieren in nood (stichting KiDiNo) op. Daarnaast zijn enkele gebouwen in gebruik voor verslaafdenzorg. De komende jaren willen de huidige eigenaren, die op het grondgebied van het voormalige landgoed Buitenzorg liggen, doorbouwen op die zorgtraditie. Zo willen het Sprengen College en landgoed Maxiesbergen kwetsbare doelgroepen weer op weg helpen in de samenleving. Het Sprengen College wil dat doen door in combinatie met de andere landgoedeigenaren het landschap te verbeteren, zowel qua inrichting als onderhoud. Met hun arbeidstoeleiding en dagbesteding hebben ze de mankracht om daar op in te zetten. Ideaal zou zijn om de arbeidstoeleiding te combineren met het aansturen van vrijwilligersgroepen.

Landgoed Maxiesbergen wil graag een officiële dierenverblijfsvergunning voor hun dierenverblijf aanvragen. Dan kunnen ze met hun stichting KiDiNo ook dieren opvangen die nu op de positieflijst staan. In Nederland is er namelijk een overschot van diersoorten op deze lijst en goede opvangmogelijkheden zijn daarom altijd welkom. Het mes snijdt daarbij aan twee kanten, want de dieren worden opgevangen en de (gehandicapte) kinderen vanuit KiDiNo krijgen (nieuwe) energie van de dieren.

Groot-Stokkert wil een uitbreiding van haar zorgcomplex met veertig tot vijftig permanente zorgeenheden. Dat houdt concreet in dat bij zelfstandig wonen allerlei zorg kan worden toegevoegd. Van lichte huishoudelijk hulp en maaltijdbereiding tot aan hulp bij dementie en palliatieve zorg. Echtparen hoeven dan in de laatste vijf tot tien jaar van hun leven niet meer te verhuizen, maar kunnen – ongeacht de zorgvraag van één of beide partners – bij elkaar blijven wonen. Met de huidige bezuinigingen in de zorg, en dan met name op de ouderentehuizen, is een dergelijk model waarschijnlijk onontkoombaar om druk van de samenleving te halen.

Ambities

D1. Kwetsbare doelgroepen weer op weg helpen in de samenleving

D2. Alternatief bieden voor de kwaliteitsafname in de gemeenschappelijke ouderenzorg

Beleidsanalyse

Binnen de *Structuurvisie 2025* van de gemeente Heerde is het voormalige landgoed De Dreef onderdeel van de zoekzone *Nieuwe Zakelijkheid en Gezondheid*. De grens loopt dwars door Maxiesbergen. Daarbinnen – oorspronkelijk vanuit de *Toekomstvisie 2025* – zelfs van de zoekzone *Zorg/wellness/recreatie*. Deze zoekzones sluiten heel goed aan bij de ambities van de landgoedeigenaren. Zowel het grondgebied van het Sprengen College als van Maxiesbergen vallen volledig in deze laatste zone, Groot Stokkert voor het grootste gedeelte. Een gedeelte van het Sprengen College valt ook binnen het zoekgebied voor 'mogelijkheid tot concentratie sportvoorzieningen'. Verder is Groot Stokkert in het *Structuurbeeld Gemeente Heerde 2025* van de *Structuurvisie 2025* als 'bestaande verblijfsrecreatie' ingetekend. Sprengen College en Maxiesbergen hebben het predicaat 'Ontwikkelingsgebied recreatie en toerisme' meegekregen.

"Wij hebben werkplaatsen voor houtbewerking, metaalbewerking, aanleggen van infrastructuur en onderhoud en beheer binnen de land-, tuin- en bosbouw"

Bernhard van den Berg van het Sprengen College (onderdeel van het voormalig landgoed De Dreef).

"Het gemeente-bestuur van Heerde zet in op ketenvorming rond care en gezondheid, cultuurhistorie en natuurtoerisme."

Gemeente Heerde in haar Toekomstvisie 2025.

De *Structuurvisie 2025* geeft verder aan dat “zorgbehoevenden die niet langer zelfstandig kunnen wonen of mensen die behoefte krijgen aan meer gezelschap dankzij hedendaagse vormen van gemeenschappelijk wonen langer (dicht)bij vrienden en familieleden kunnen blijven wonen”. Daarnaast behoort in de toekomst “ook enkele dagen verpozen in een aantrekkelijk recreatieverblijf, gecombineerd met een wellness-arrangement en een bezoek aan een van de omliggende steden of dorpen tot de mogelijkheden”.

De *Toekomstvisie 2025* gaat in één van haar thema's verder in op woonzorg. Aangeven wordt dat het aantal speciaal woon-zorgcomplexen in de toekomst zal toenemen. “Hierin kunnen mensen zelfstandig wonen, waar nodig zijn hulp en zorg aanwezig, maar er zijn bijvoorbeeld ook sociaal-culturele activiteiten, een informatiecentrum of een ouderenadviseur beschikbaar.” De ambitie van Groot-Stokkert wordt daarmee letterlijk in de *Toekomstvisie 2025* beschreven. Toch is er in de *Toekomstvisie 2025* voor hetzelfde gebied ook een ander geluid te horen, namelijk dat het plaatsen van nieuwe woningen niet is toegestaan, “tenzij er sprake is van functieverandering en de functie wonen minder invloed heeft op de functie natuur en landschap dan de oorspronkelijke functie”. Dat zal te maken hebben met de provinciale natuurdoelstellingen. En ondanks dat Groot Stokkert niet binnen de zwaardere bescherming van Natura 2000 valt, ligt het toch nog net binnen het Gelders Natuurnetwerk (GNN). Het lijkt voor Groot Stokkert dan ook van belang om bij hun plannen voor permanente zorgwoningen binnen de Groene Ontwikkelingszone (GO) van het GNN te blijven. Tenzij het plan in het geheel het GNN kwalitatief verbeterd.

Als laatste heeft de gemeente Heerde haar *Woonvisie Heerde 2015-2025* uitgebracht. Daarin staat dat in de regionale visie in Heerde circa 130 extra woningen nodig zijn vanwege de extramuralisering van de zorg. Bestaande zorginstellingen geven aan dat zij zich zullen inspannen om bestaande zorgkamers in de gebouwen ombouwen tot woningen. De essentie is daarbij om iedereen zo lang mogelijk in zijn of haar woning te kunnen laten wonen en daarnaast voldoende bijzondere woonruimte beschikbaar te hebben om degenen die niet meer zelfstandig thuis kunnen wonen van passende woonruimte te voorzien. Om hierin te voorzien is naast geschikte woonruimte ook een passende zorg- en welzijnsinfrastructuur nodig. Zorg- en woonzorgaanbieders moeten het initiatief nemen om in de vraag te voorzien.

Voor zowel het Sprengen College, Maxiesbergen als Groot Stokkert geldt dat het, vanuit de *Toekomstvisie 2025*, de aanbeveling verdient “om de functies wonen, zorg, educatie, recreatie, onderwijs, maatschappelijk, sport en toerisme meer met elkaar te verbinden”. Wanneer het lukt om dit als zone op te pakken dan zet de gemeente Heerde in op “ketenvorming rond care en gezondheid, cultuurhistorie en natuurtoerisme. Een samenwerkende ketenstructuur van care, recreatie, onderwijs en bedrijfsleven wordt gestimuleerd.”

“Met de huidige bezuinigingen in de zorg, en dan met name op de ouderentehuizen, is een permanent zorgmodel onontkoombaar om alleen al de druk van de samenleving te halen.”

Paul Bijleveld van Groot Stokkert (onderdeel van voormalig landgoed De Dreef en De Polberg).

“Landgoed De Dreef herbergt al lang niet meer een justitiële instelling, maar dat is in de omgeving nog niet goed genoeg bekend. Wij hebben daardoor ons imago nogal eens tegen.”

John Dogger van het Sprengen College (onderdeel van het voormalig landgoed De Dreef).

3.5 Recreatie en toerisme (E)

Initiatieven

Landgoed Petrea is het enige landgoed dat op dit moment grotendeels is opgesteld en op redelijke schaal door recreanten en toeristen wordt gebruikt. Vaak wordt een combinatie gezocht met de gronden van het naastgelegen Staatsbosbeheer. Landgoed Winfried en landgoed De Polberg zijn op dit moment niet opengesteld. Van voormalig landgoed De Dreef is het meestal niet bekend dat een gedeelte van het terrein ook als wandelgebied open is gesteld. De landgoedeigenaren hebben de wens om daar behoorlijk verbetering in aan te brengen, zodat het gehele gebied tussen de Grote Weg, Wapenveldse Molenweg en de A50 door recreanten en toeristen kan worden gebruikt. Daarmee zou de historische relatie tussen het dorp Wapenveld en de landgoederenzone weer worden hersteld, wat een grote sociaalmaatschappelijke meerwaarde zou zijn.

Ideën daarvoor zijn volop aanwezig. Landgoed Winfried en landgoed De Polberg gaan hun landgoed open stellen wanneer hun landgoed een natuurbegraafplaats wordt. Daarnaast is het bij de toekomstige natuurbegraafplaats van Winfried de bedoeling om nieuwe parkeerplaatsen aan te leggen, die ook door recreanten kunnen worden gebruikt. De Polberg maakt gebruik van bestaande parkeerplaatsen van het Zwolsche Bos en Petrea. Landgoed De Polberg is voornemens om, als onderdeel van hun natuurbegraafplaats, de historische uitkijktoren te herstellen en een theehuis te bouwen. Ook wordt het Jacobapark (24 hectare) hersteld en opengesteld. In de boswachterswoning komt een informatiecentrum dat informatie bevat over het ontstaan en de geschiedenis van de landgoederenzone. Landgoed Winfried heeft in hun plannen het openstellen van de gasvrije schuilkelder en herbestemming van de kanovijver tot een theater opgenomen. Een gedeelte van landgoed De Dreef, met het Sprengen College, wil douchefaciliteiten voor mountainbikers gaan aanbieden. Landgoed Petrea denkt na over het uitbreiden van hun excursies, zodat die ook de andere landgoederen aandoen. Stichting Recreatie Wapenveld wil daarvoor het oude landgoedwegenstelsel weer in ere herstellen. Voor de toeristen die willen overnachten wil landgoed Maxiesbergen (onderdeel van het voormalige landgoed De Dreef) een *Bed & Breakfast* en een kleinschalige camping met safaritenten opzetten. En als laatste is Groot Stokkert voornemens om, als onderdeel van hun grotere plan voor het aanbieden van permanente zorg, hun wellnessvoorzieningen en het zwembad uit te breiden.

“Een natuurbegraafplaats heeft naast de begravingfunctie nog meer maatschappelijke waarden. Het landgoed wordt opengesteld voor recreatie, natuurwaarden worden verbeterd en cultuurhistorische waarden hersteld en gerestaureerd.”

Hans Stuyling de Lange
(landgoed De Polberg).

Ambities

E1. Verbinding zoeken met Wapenveld en omgeving voor de lokale recreant

E2. Een grotere aantrekkingskracht uitoefenen op de regionale recreant door nieuwe belevenissen toe te voegen

E3. Landelijke uitstraling realiseren door in te zetten op meer en betere verblijfsrecreatie

Beleidsanalyse

Naast de ambitie die de gemeente Heerde in haar *Toekomstvisie 2025* en haar *Structuurvisie 2025* uiteen zet (zie paragraaf 3.1 Cultuur en Erfgoed), is de gemeente Heerde op dit moment bezig met het opzetten van recreatiebeleid. Vooruitlopend daarop is de gemeente al wel bezig om *Toeristische Overstap Punten* (TOP's) op te zetten. Eén daarvan ligt bij Groot Stokkert. Vanaf 2015 begint daar een Klompenpad en in 2016 wordt ook het fietsknooppuntennetwerk langs het TOP bij Groot Stokkert geleid. Tevens worden er parkeerplekken voor paardentrailers gerealiseerd, zodat menners of mensen te paard

“In de overgangszone van de ‘natuurlijke’ natuur naar recreatieve natuur is ruimte voor meer spannende natuurbeleving.”

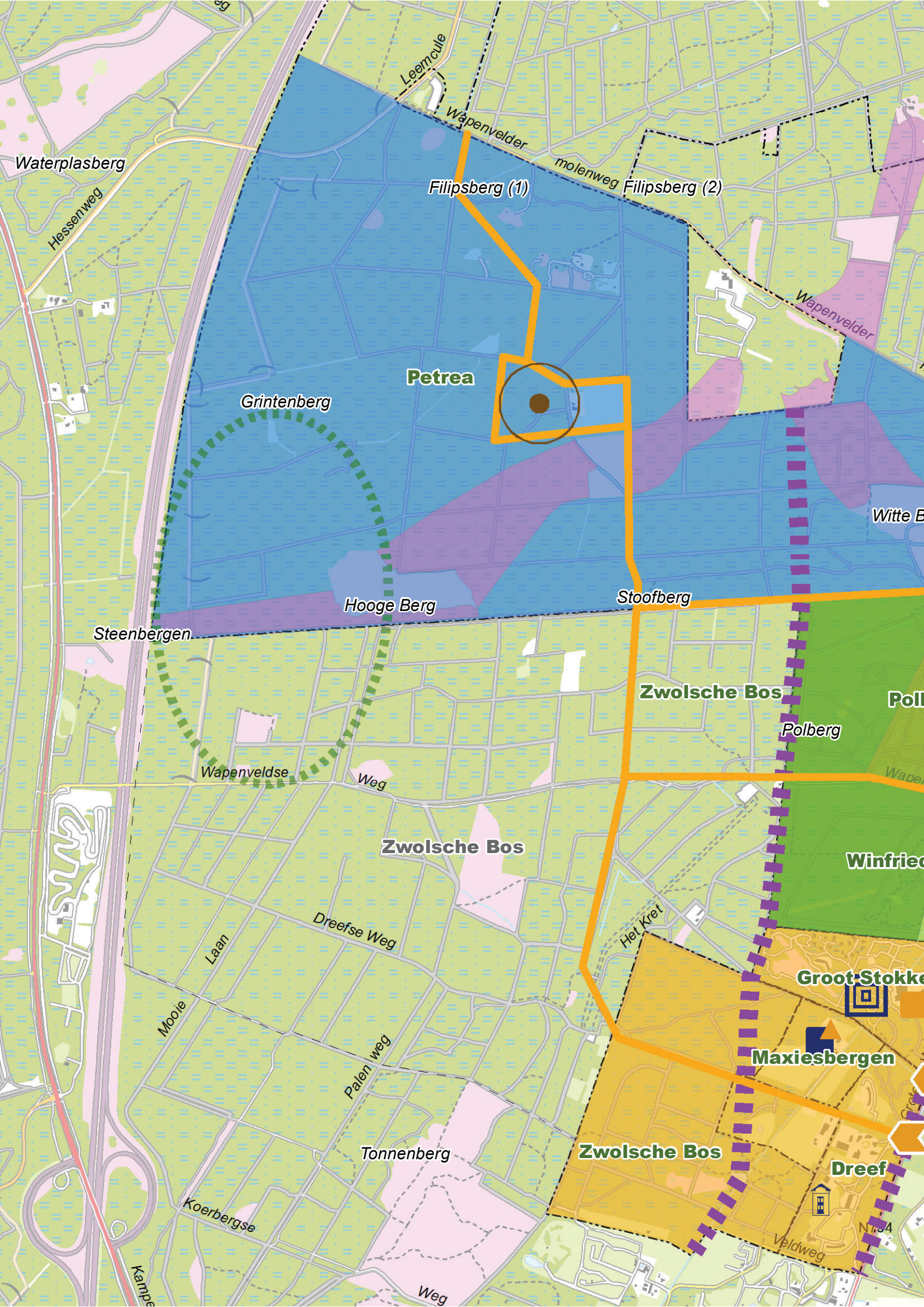
Gemeente Heerde in haar
Toekomstvisie 2025.

ook het bos in kunnen trekken. De gemeente faciliteert de routestructuur en het is aan Groot Stokkert om het TOP eventueel uit te bouwen. Dit inzetten van “cultuur(historie) en erfgoed om het toeristisch product te versterken” is daarnaast ook één van de speerpunten in de *Omgevingsagenda regio Noord-Veluwe 2015-2020*, waar ook de gemeente Heerde bij aan is gesloten.

De uitvoeringsopgaven op lokaal niveau passen gemakkelijk binnen zowel gemeentelijk als provinciaal beleid. De uitvoeringsopgaven voor regionaal en landelijk niveau (verblijfsrecreatie) ook, maar hebben in sommige gevallen wel te maken randvoorwaarden voor het *Gelders Natuurnetwerk* (GNN) of de *Groene Ontwikkelingszone* (GO) en *Natura 2000*. Het GNN en de GO worden getoetst door de gemeente Heerde, Natura 2000 door de provincie Gelderland via de *Natuurbeschermingswet*. Zo is het opzetten van een camping op landgoed Maxiesbergen wel mogelijk, indien er “geen onevenredige aantasting plaatsvindt van de aanwezige natuurlijke of landschappelijke waarden”, omdat zij in het GNN of de GO vallen. Datzelfde geldt voor het uitbreiden van de wellnessvoorzieningen en het zwembad op Groot Stokkert. De nieuwe ontwikkelingen voor recreatie en toerisme op landgoed Winfried en De Polberg moeten daarnaast ook rekening houden met Natura 2000. Deze regelgeving geeft minder ruimte voor uitzonderingen dan het GNN, maar de provincie geeft aan dat “wanneer Natura 2000-doelen gehaald worden er meer kansen ontstaan voor andere ontwikkelingen”.

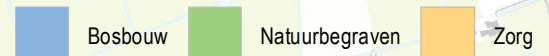
**“Een positief
[natuur]saldo kan ook
worden bereikt
wanneer het
oppervlak natuur
toeneemt en de
ecologische
samenhang
verbetert.”**

Provincie Gelderland over
onvermijdelijke aantasting in
de Groene Ontwikkelingszone
in haar Omgevingsvisie.

OVERZICHTSKAART C

LANDGOEDERENVISIE (2016-2030)

LEGENDA

A. Cultuur en erfgoed

- A1-I en II. Herkenbaar maken van de landgoederenzone.
- A2-I. Combinatie tussen restauratieopgave en Sprengen College.
- A2-II. Opzetten van een vrijwillige landgoederenwerkgroep.
- A2-III, IV en V Restaureren van oorspronkelijke cultuurhistorische waarden op Petrea, De Polberg en Winfried.
- A3-I. Dependence van het Gemeentemuseum Den Haag openen.
- A3-II. Heruitgave van het boek Winfried van Jan Zürcher.
- A3-III. De schoonheid van het gebied zichtbaar maken met een (natuur)documentaire of een reclamespot.
- A3-IV. Met een oral historyproject de zone op de kaart zetten.

B. Bosbouw en pacht

- B1-I. Continuïteit in beheer en financiën door periodieke oogst.
- B2-I. Ingebruikgeving via erfpacht en verhuur.

C. Natuur en natuurbegraven

- C1-I en II. Het aanleggen van een natuurbegraafplaats op De Polberg en Winfried.
- C2-I. Verbinden van de oude en nieuwe heideterreinen.
- C3-I. Recreatie en toerisme rondom ecoduct zoneren.
- C3-II. De landgoederenzone zoveel mogelijk ontrasteren.

D. Zorg en onderwijs

- D1-I. Opzetten van een afzetmarkt voor onderhoud en inrichting van de landgoederenzone met het Sprengen College.
- D1-II. Opzetten van een officiële dierentuin voor stichting KiDiNo op landgoed Maxiesbergen.
- D1-III. Extra bedrijfswoning(en) bij de zorgpanden op De Dreef.
- D2-I. Uitbreiding van Groot Stokkert met permanente zorg.

E. Recreatie en toerisme

- E1-I. Herintroduceren van het oude landgoedwegenstelsel.
- E1-II. Openstelling van landgoed Winfried en De Polberg.
- E1-III. Betere toegang en parkeergelegenheid creëren.
- E2-I. Uitbreiden van excursies vanaf Petrea.
- E2-II. Herintroduceren van wandelkaarten.
- E2-III. Nieuwe mountainbike- en wandelroutes uitzetten.
- E2-IV. Herbouw van de historische uitkijktoren op De Polberg.
- E2-V. Nieuwbouw van een theehuis op De Polberg.
- E2-VI. Uitbreiden van de wellnessvoorzieningen op Groot Stokkert.
- E2-VII. Uitbreiden van het zwembad op Groot Stokkert.
- E2-VIII. Toegankelijk maken van de gasbunker op Winfried.
- E2-IX. Herbesteden van de kanovijver op Winfried tot theater.
- E3-I. Opzetten van B&B en camping op Maxiesbergen.

OPDRACHTINFORMATIE

Begrenzing

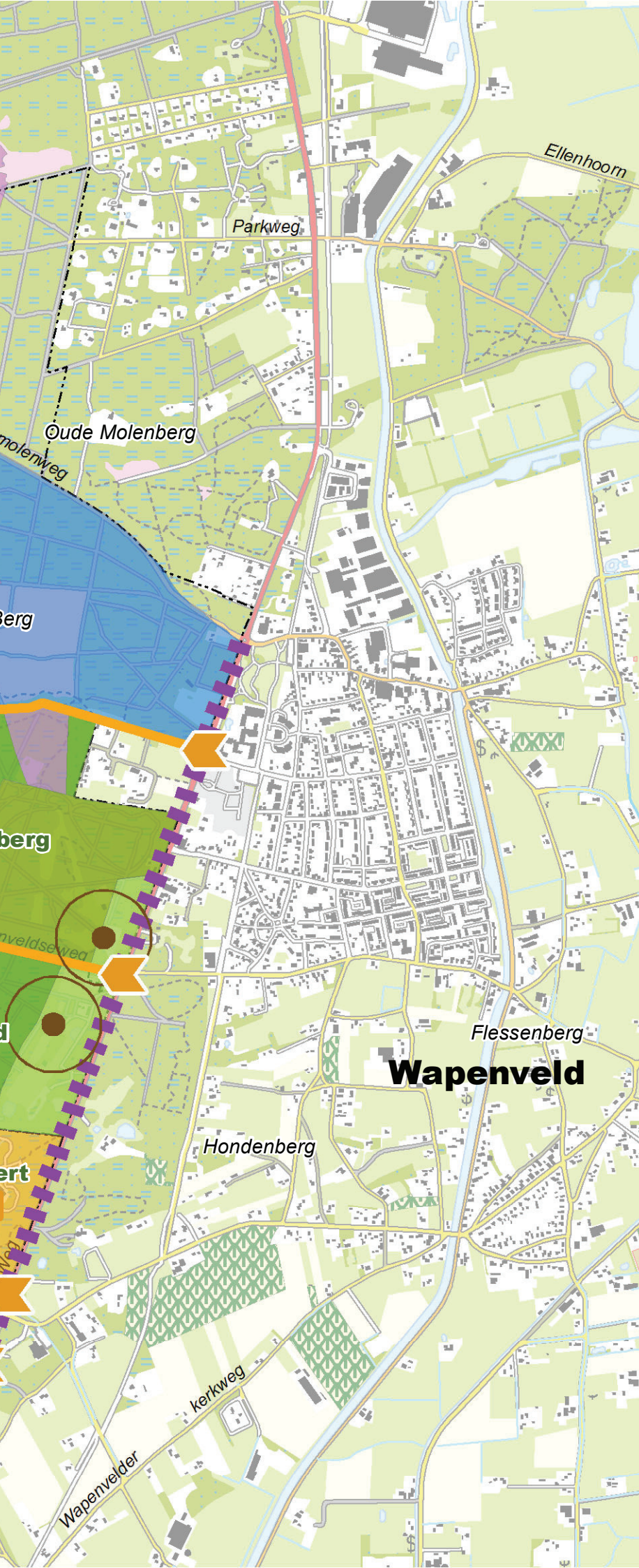
Landgoederenzone 2016 (globaal)

Schaal 1:15.000 op A3-formaat

Cartograaf

Martijn Horst, Cultuurland Advies, 2016.

4. Aan de slag met het uitvoeringsprogramma

4.1 Overzichtstabel

	Planning < 2 jaar	2-5 jaar	> 5 jaar	Initiatiefnemer(s)	Partner(s)
A. Cultuur en erfgoed					
A1. Versterken en in stand houden van de historische driedeling van de landgoederenzone.					
A1-I. Herkenbaar maken van de historische indeling van de landgoederen vanaf de Groteweg (voorkant).				Landgoedeigenaren, Stichting Recreatie Wapenveld	Gemeente Heerde, provincie Gelderland
A1-II. Herkenbaar maken van de historische indeling van de landgoederen vanaf het Zwolsche Bos (achterkant).				Landgoedeigenaren, Stichting Recreatie Wapenveld	Gemeente Heerde, provincie Gelderland
A2. Herstellen en conserveren van oorspronkelijke, cultuurhistorische waarden.					
A2-I. Combinatie zoeken tussen de restauratieopgave en de dagbesteding en arbeidstoeleiding van het Sprengen College.				Sprengen College, landgoedeigenaren	Gemeente Heerde (en wellicht ook omringende gemeenten)
A2-II. Opzetten van een vrijwillige landgoederenwerkgroep voor het groene erfgoed.				Landgoedeigenaren	Stichting Landschapsbeheer Gelderland (nog onduidelijk of dit na 2016 doorgaat)
A2-III. Landgoed Petrea - herstellen van het historisch landgoedkarakter (o.a. lanenstructuur en landschapspark) en inzichtelijk maken (o.a. leemkuilen, veldovens en heide bij de Zandgaten) op landgoed Petrea.				Geldersch Landschap & Kasteelen	-
A2-IV. Landgoed De Polberg - herstellen van o.a. het Engelse landschapspark (Jacoba Park), moestuin met put, stookhut, houtschuur, werkschuur, koeienstal, refugio, theekoepels en vierwindenkoepel.				Landgoed De Polberg	-
A2-V. Landgoed Winfried - herstellen van o.a. de kanovijver, schuilkelder, moestuin en elektriciteitshuisje.				Natuurbegraven Nederland	-
A3. De veelzijdige geschiedenis van de landgoederenzone uitdragen in kleine en grote culturele projecten.					
A3-I. Dependance van het Gemeentemuseum Den Haag openen op de landgoederenzone met de collectie van de Wibbina Stichting.				Stichting Recreatie Wapenveld	Gemeentemuseum Den Haag
A3-II. Heruitgave van het boek Winfried van Jan Zürcher op de markt brengen.				Stichting Recreatie Wapenveld	Landgoed Winfried
A3-III. De schoonheid van het gebied zichtbaar maken met een (natuur)documentaire of een reclamespot met Willem Gunneman.				Landgoedeigenaren, Stichting Recreatie Wapenveld	-
A3-IV. Met een oral historyproject de landgoederenzone op kaart zetten.				Landgoedeigenaren, Stichting Recreatie Wapenveld	-

Begroting	Financiering	Afwegingskader Maatschappelijke meerwaarde	Uitvoerings- gereedheid	Kansrijkheid vanuit beleid	Budget- realisatie
€ 20.000	Landgoedeigenaren, gemeente Heerde, provincie Gelderland, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Rabofonds Noord Veluwe	++	++	+	+
€ 20.000	Landgoedeigenaren, gemeente Heerde, provincie Gelderland, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Rabofonds Noord Veluwe	++	++	+	+
N.t.b.	Gemeente Heerde (en wellicht ook omringende gemeenten), provincie Gelderland met cofinanciering van de landgoedeigenaren	++	++	+	0
N.t.b.	Landgoedeigenaren, Stichting Landschapsbeheer Gelderland	++	0	++	++
> 50.000	Geldersch Landschap & Kasteelen, gemeente Heerde, provincie Gelderland, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed	++	++	+	+
> 250.000	Landgoed De Polberg, gemeente Heerde, provincie Gelderland, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed	++	+	++	+
> 250.000	Natuurbegraven Nederland, gemeente Heerde, provincie Gelderland, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed	++	+	++	+
N.t.b.	Gemeentemuseum Den Haag, gemeente Heerde, provincie Gelderland, externe fondsen	++	-	+	0
€ 10.000	Externe fondsen	+	-	+	0
€ 25.000	Externe fondsen	++	+	n.v.t.	0
€ 10.000	Externe fondsen	++	++	++	+

	Planning < 2 jaar	2-5 jaar	> 5 jaar	Initiatiefnemer(s)	Partner(s)
B. Bosbouw en pacht					
B1. Beheer en instandhouding van bos, natuur en landschap middels optimale exploitatie					
B1-I. Continuïteit in beheer en financiën door periodieke oogst uit dunning van bos en uit ingrepen gericht op verjonging				Landgoedeigenaren	-
B2. Beheer en instandhouding van gebouwen en terreinen door uitgifte aan derden					
B2-I. Ingebruikgeving via erfpacht en verhuur tegen marktconforme tarieven				Landgoedeigenaren	-

	Planning < 2 jaar	2-5 jaar	> 5 jaar	Initiatiefnemer(s)	Partner(s)
C. Natuur en natuurbegraven					
C1. Inspelen op de veranderende vraag van uitvaart					
C1-I. Het aanleggen van een natuurbegraafplaats op landgoed De Polberg.				Landgoed De Polberg	-
C1-II. Het aanleggen van een natuurbegraafplaats op landgoed Winfried.				Natuurbegraven Nederland	-
C2. Verbinding zoeken met elkaar voor het creëren van lokale natuurwaarden					
C2-I. Verbinden van de oude en nieuwe heideterreinen binnen de landgoederen (en met Staatsbosbeheer). Wellicht ook gezamenlijk het heidebeheer oppakken.				Landgoedeigenaren	Provincie Gelderland
C3. Als landgoederenzone aansluiten bij de regionale natuuroppgave van de Hattermer Poort uit het Gelders Natuur Netwerk (GNN)					
C3-I. Recreatie en toerisme in de landgoederenzone zoveel mogelijk zoneren, zodat de Hattermer Poort optimaal werkt.				Landgoedeigenaren, Stichting Recreatie Wapenveld	Staatsbosbeheer, Provincie Gelderland
C3-II. De landgoederenzone zoveel mogelijk ontrasteren, zodat het wild in de Hattermer Poort vrij doorgang heeft.				Landgoedeigenaren	Provincie Gelderland

D. Zorg en onderwijs					
D1. Kwetsbare doelgroepen weer op weg helpen in de samenleving					
D1-I. Opzetten van een afzetmarkt voor onderhoud en inrichting van de landgoederenzone met arbeidstoelating en dagbesteding van het Sprengen College.				Landgoedeigenaren, Sprengen College	Gemeente Heerde (en wellicht ook omliggende gemeenten)
D1-II. Opzetten van een officiële dierentuin voor stichting KiDiNo op landgoed Maxiesbergen.				Landgoed Maxiesbergen	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO)
D1-III. Extra bedrijfswoning(en) maken bij de zorgpanden op landgoed De Dreef.				Janssen Vastgoed	-
D2. Alternatief bieden voor de kwaliteitsafname in de gemeenschappelijke ouderenzorg					
D2-I. Uitbreiding van het zorgcomplex op Groot Stokkert met veertig tot vijftig permanente zorgeenheden.				Groot Stokkert	-

Begroting	Financiering	Afwegingskader Maatschappelijke meerwaarde	Uitvoerings- oereedheid	Kansrijkheid vanuit beleid	Budget- realisatie
N.v.t.	-	++	++	++	++
N.v.t.	-	0	++	++	++

Begroting	Financiering	Afwegingskader Maatschappelijke meerwaarde	Uitvoerings- oereedheid	Kansrijkheid vanuit beleid	Budget- realisatie
N.t.b.	Landgoed De Polberg	++	++	0	++
N.t.b.	Natuurbegraven Nederland	++	++	0	++
N.t.b.	Landgoedeigenaren, povincie Gelderland	++	0	++	++
N.t.b.	Landgoedeigenaren, povincie Gelderland	++	+	++	+
N.t.b.	Landgoedeigenaren, povincie Gelderland	++	+	++	+

N.t.b.	Gemeente Heerde (en wellicht ook omringende gemeenten) met cofinanciering van de landgoedeigenaren	++	++	+	0
N.t.b.	Landgoed Maxiesbergen	++	++	+	++
N.t.b.	Jansen Vastgoed BV	+	++	0	++
N.t.b.	Groot Stokkert	++	+	+	++

E. Recreatie en toerisme

E1. Verbinding zoeken met Wapenveld en omgeving voor de lokale recreant

E1-I. Herintroduceren van het oude landgoedwegenstelsel voor recreatieve ontsluiting.

Landgoedeigenaren,
Stichting Recreatie
Wapenveld

Staatsbosbeheer

E1-II. Openstelling van landgoed Winfried en landgoed De Polberg voor recreatie en toerisme.

Landgoed Winfried en
landgoed De Polberg

-

E1-III Betere toegang richting de landgoederen (met name Groot Stokkert) en vanaf de Groteweg ook betere parkeergelegenheid creëren.

Landgoedeigenaren

Gemeente Heerde

E2. Een grotere aantrekkingskracht uitoefenen op de regionale recreant door nieuwe belevenissen toe te voegen

E2-I. Uitbreiden van excursies vanaf landgoed Petrea richting de andere landgoederen.

Geldersch Landschap &
Kasteelen

Landgoedeigenaren

E2-II. Herintroduceren van wandelkaarten. Deze keer zonder verplichting, maar met extra informatie over de landgoederenzone.

Landgoedeigenaren,
Stichting Recreatie
Wapenveld

-

E2-III. Nieuwe mountainbike- en wandelroutes uitzetten (o.a. met douchefaciliteiten bij het Sprengen College).

Landgoedeigenaren,
Stichting Recreatie
Wapenveld

Staatsbosbeheer

E2-IV. Herbouw van de historische uitkijktoren op landgoed De Polberg.

Landgoed De Polberg

-

E2-V. Nieuwbouw van een theehuis op landgoed De Polberg.

Landgoed De Polberg

-

E2-VI. Uitbreiden van de wellnessvoorzieningen op Groot Stokkert.

Groot Stokkert

-

E2-VII. Uitbreiden van het zwembad op Groot Stokkert.

Groot Stokkert

-

E2-VIII. Toegankelijk maken van de gasvrije schuilkelder op landgoed Winfried.

Natuurbegraven
Nederland

-

E2-IX. Herbestemmen van de kanovijver op landgoed Winfried tot theater.

Natuurbegraven
Nederland

-

E3. Landelijke uitstraling realiseren door in te zetten op meer en betere verblijfsrecreatie

E3-I. Opzetten van een Bed & Breakfast en een kleinschalige camping met safaritenten op landgoed Maxiesbergen.

Landgoed Maxiesbergen

-

€ 40.000	Landgoedeigenaren, gemeente Heerde, provincie Gelderland, Rabofonds Noord Veluwe	++	++	++	+
N.v.t.	-	++	0	n.v.t.	n.v.t.
N.t.b.	Landgoedeigenaren, Gemeente Heerde	+	+	+	+
N.t.b.	Geldersch Landschap & Kasteelen	++	++	++	+
€ 5.000	Externe fondsen, Rabofonds Noord Veluwe	++	++	n.v.t.	++
€ 30.000	Landgoedeigenaren, Gemeente Heerde, provincie Gelderland	++	+	++	++
€ 50.000	Landgoed De Polberg, gemeente Heerde, provincie Gelderland	++	+	+	0
€ 50.000	Landgoed De Polberg, gemeente Heerde, provincie Gelderland	+	+	+	0
N.t.b.	Groot Stokkert	+	+	+	0
N.t.b.	Groot Stokkert	+	+	+	0
€ 30.000	Natuurbegraven Nederland, gemeente Heerde, provincie Gelderland, RCE	++	+	++	0
€ 50.000	Natuurbegraven Nederland, gemeente Heerde, provincie Gelderland, RCE	++	+	++	0
N.t.b.	Landgoed Maxiesbergen	++	++	++	++

4.2 Stappenplan

Over de thema's, de ambities en de bijbehorende potentiële uitvoeringsopgaven had Cultuurland Advies afzonderlijke gesprekken met de landgoedeigenaren en de gemeente Heerde. Op basis daarvan werd voor elke uitvoeringsopgave een stappenplan opgemaakt. Dit stappenplan is indicatief en richtinggevend bedoeld.

A. Cultuur en erfgoed

A1. Versterken en in stand houden van de historische driedeling van de landgoederenzone.

A1-I. Herkenbaar maken van de historische indeling van de landgoederen vanaf de Grote Weg (voorkant).

+

A1-II. Herkenbaar maken van de historische indeling van de landgoederen vanaf het Zwolsche Bos (achterkant).

1. Afstemmen met de gemeente Heerde (Riette Bijsterbosch en Niek Haverkamp) hoe dit samen op te pakken is. Wil de gemeente een faciliterende rol? Of juist actief meedenken in het proces? Kan de gemeente een bijdrage leveren door bijvoorbeeld groot onderhoud aan de Grote Weg te combineren met de wensen van de landgoedeigenaren?
2. Contact opnemen met Staatsbosbeheer (Lennart Jaspers) hoe dit samen op te pakken is. Wil Staatsbosbeheer een faciliterende rol? Of juist actief meedenken in het proces? Kan Staatsbosbeheer een bijdrage leveren door bijvoorbeeld hun beheerplan te combineren met de wensen van de landgoedeigenaren?
3. Aanwijzen van een landgoedeigenaar of externe projectleider die dit project zal gaan trekken.
4. Vrijblijvende opdracht/prijsvraag uitzetten onder landschapsarchitect(en), waarbij de hoofdvraag is hoe automobilisten de Wapenveldse landgoederenzone aan de voorkant kunnen beleven, ondanks dat ze met 80 km/u langs komen rijden. Het tegenovergestelde geldt voor de achterkant van de landgoederenzone, waarbij versnippering en de langzame pas van de wandelaar de uitdaging is.
5. Met een plan van aanpak het winnende ontwerp (en wellicht ook de tweede plaats) door laten rekenen en met bijvoorbeeld het Sprengen College een passende begroting op laten maken.
6. Indien gewenst ambtelijk doorbespreken met de gemeente Heerde (Riette Bijsterbosch en Niek Haverkamp).
7. Eigen bijdrage vanuit de landgoedeigenaren vaststellen en subsidie aanvragen bij de gemeente Heerde, provincie Gelderland (Cultuur en Erfgoed 2017-2020, Gebiedsopgave Veluwe op één), Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Prins Bernhard Cultuurfonds Gelderland, Rabofonds Noord-Veluwe, etc.

“Hoe zit de landgoederenzone in elkaar? Kun je dat weer beleven als je er langs rijdt?”

Hans Stuyling de Lange
(landgoed De Polberg).

A2. Herstellen, consolideren en restaureren van oorspronkelijke, cultuurhistorische waarden.

A2-I. Combinatie zoeken tussen de restauratieopgave en de dagbesteding en arbeidstoeleiding van het Sprengen College

1. Startoverleg tussen het Sprengen College (Bernhard van de Berg) en de overige landgoedeigenaren wat de concrete wensen voor onderhoud, restauratie en inrichting zijn. Daarnaast ook overleg over de cofinanciering die de landgoedeigenaren willen inbrengen voor hun concrete wensen.
2. Gezamenlijk eens kijken hoe dat op dit moment gaat op landgoed Middachten bij rentmeester Age Fennema. Landgoed Middachten heeft Wajong- en re-integratieprojecten, een opleidingsbedrijf via Helicon en een praktijkschool.

3. Plan van aanpak laten schrijven door het Sprengen College voor de concrete wensen voor onderhoud, restauratie en inrichting.
4. Eigen bijdrage vanuit de landgoedeigenaren en de deelnemende gemeente(n) vaststellen en eventueel aanvullende subsidie aanvragen bij de provincie Gelderland (Cultuur en Erfgoed 2017-2020, arbeidstoetreding), Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (Brim), Prins Bernhard Cultuurfonds Gelderland, Rabofonds Noord-Veluwe, etc. Voor onderhoud van groene monumenten en voor tuinhistorisch onderzoek is bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed tevens subsidie beschikbaar. Groen erfgoed valt net als de gebouwde monumenten en archeologie onder de Brim-regeling. De Rijksoverheid verleent alleen subsidie voor het noodzakelijke onderhoud aan de hoofdstructuur en aan eventuele zeldzame onderdelen. De kosten voor het uitvoeren van een tuinhistorisch onderzoek vallen onder de subsidieregeling als dit samenvalt met het uitvoeren van onderhoudswerkzaamheden.

A2-II. Opzetten van een vrijwillige landgoederenwerkgroep voor het groene erfgoed.

1. Contact opnemen met de provincie Gelderland (Monique de Rooij). De provincie subsidieert lokale vrijwilligersgroepen, die via Stichting Landschapsbeheer Gelderland worden opgestart. Landgoedwerkgroepen werken het jaarrond aan het onderhoud van het agrarisch cultuurland, het bos en de natuur. Tevens pakken ze incidenteel ook het onderhoud van kleine bebouwde elementen, hekwerken en rasters aan. Het is op dit moment nog onduidelijk of dit na 2016 ook doorgaat.

A2-III. Landgoed Petrea - herstellen van het historisch landgoedkarakter (o.a. lanenstructuur en landschapspark) en inzichtelijk maken (o.a. leemkuilen, veldovens en heide bij de Zandgaten) op landgoed Petrea.

+

A2-IV. Landgoed De Polberg - herstellen van o.a. het Engelse landschapspark (Jacoba Park), moestuin met put, stookhut, houtschuur, werkschuur, koeienstal, refugio, theekoepels en vierwindenkoepel.

+

A2-V. Landgoed Winfried - herstellen van o.a. de kanovijver, schuilkelder, moestuin en elektriciteitshuisje.

1. Startoverleg tussen de landgoedeigenaren van Petrea, De Polberg en Winfried wat hun concrete wensen voor onderhoud, restauratie en inrichting zijn. Kunnen er werkzaamheden gecombineerd worden? Is gezamenlijk aanvragen van offertes en/of subsidies de moeite of is beter om het apart te doen?
2. Bij gezamenlijk aanvragen een landgoedeigenaar of externe projectleider aanwijzen die dit project zal gaan trekken.
3. Overleg met de gemeente Heerde (Riette Bijsterbosch) over de rol van de gemeente en het eventueel wel of niet plaatsen van de monumentale panden op de gemeentelijke monumentenlijst (i.v.m. met de gemeentelijke subsidieregeling).
4. Overleg met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed over het eventueel wel of niet plaatsen van de monumentale panden op de Rijksmonumentenlijst (i.v.m. de Brim). Tevens vragen of de monumentale panden ook zonder status in aanmerking komen voor de herbestemmingssubsidie. Voor onderhoud van groene monumenten en voor tuinhistorisch onderzoek is bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed tevens subsidie beschikbaar. Groen erfgoed valt net als de gebouwde monumenten en archeologie onder de Brim-regeling. De Rijksoverheid verleent alleen subsidie voor het noodzakelijke onderhoud aan de hoofdstructuur en aan eventuele zeldzame onderdelen. De kosten voor het uitvoeren van een tuinhistorisch onderzoek vallen onder de subsidieregeling als dit samenvalt met het uitvoeren van onderhoudswerkzaamheden.
5. Contact opnemen met de provincie Gelderland (Paul Thissen en Willemijn van de Berg) voor de invulling van het beleidskader 'Cultuur en Erfgoed 2017-2020' en of de landgoederenzone daarvoor in aanmerking komt.

"Dit jaar (2015) heeft onze familie landgoed De Polberg 110 jaar in haar bezit. Een prachtig verleden ligt achter ons, maar de grootste opgave voor ons is echter om het landgoed weer toekomstbestendig te maken."

Hans Stuyling de Lange
(landgoed De Polberg).

6. Contact opnemen met de provincie Gelderland (Bas Nijenhuis) voor de invulling van de gebiedsopgave 'Veluwe op één' en of de landgoederenzone daarvoor in aanmerking komt.
7. Contact opnemen met de provincie Gelderland (René van Eijden). In het programma 'Natuur & Landschap' bestaat de 'Landschapsregeling' voor gemeenten en landgoedeigenaren. Daarvoor is jaarlijks geld beschikbaar. Voor (historische) groenstructuren die niet onder de Monumentenwet vallen zijn er mogelijkheden voor landgoedeigenaren. Over bovenstaande regeling heeft contact plaatsgevonden met de gemeente Heerde (Riette Bijsterbosch en Niek Haverkamp). Beide geven aan dat de gemeente tot op heden geen gebruik heeft gemaakt van de provinciale regeling. Dit heeft er onder andere mee te maken dat de gemeente cofinanciering moet inbrengen. Die cofinanciering is niet beschikbaar gesteld. Mogelijk dat de gemeente in de toekomst wel mee doet. Als dat zo is, dan zal de gemeente de landgoederen toetsen op het herstel of ontwikkeling, i.p.v. beheer of achterstallig onderhoud.
8. Plan van aanpak schrijven met de concrete wensen voor onderhoud, restauratie en inrichting en het opmaken van een passende begroting door het opvragen van offertes.
9. Nagaan voor welke onderdelen in het plan van aanpak een combinatie met het Sprengen College wenselijk is (zie A2-I).
10. Eigen bijdrage vanuit de landgoedeigenaren vaststellen en subsidie aanvragen bij de gemeente Heerde, provincie Gelderland (Cultuur en Erfgoed 2017-2020, Gebiedsopgave Veluwe op één, Landschapsregeling), Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (Brim, herbestemming).

A3. De veelzijdige geschiedenis van de landgoederenzone gebruiken voor het opzetten van kleine en grote culturele projecten.

A3-I. Dependance van het Gemeentemuseum Den Haag openen op de landgoederenzone met de collectie van de Wibbina Stichting.

1. Startoverleg tussen de landgoedeigenaren wat de beste locatie is om de collectie van Van der Meulen (Wibbina Stichting) tentoon te stellen. Zijn oorspronkelijke huis wordt op dit moment door Geldersch Landschap & Kasteelen verhuurd en is daarmee geen optie. Natuurbegraven Nederland BV heeft al aangegeven dat het wellicht in één van de panden van landgoed Winfried kan, als hun natuurbegraafplaats doorgang krijgt.
2. Aanwijzen van een landgoedeigenaar of externe projectleider die dit project zal gaan trekken.
3. Contact met het Gemeentemuseum Den Haag (Susan Adam, conservator collecties). Het museum staat positief tegenover een overleg en heeft daar al bij aangegeven dat zij dan graag meer informatie ontvangen over de ruimte en duur van de expositie. Want in principe lenen ze alleen werken uit als de klimatologische en beveiligingstechnische omstandigheden van de ruimte in orde zijn. Daarnaast wordt werk op papier maximaal drie maanden uitgeleend. Vanwege hun lichtgevoeligheid mag werk op papier maar drie maanden per drie jaar getoond worden (bij maximaal 50 lux).
4. Contact met Hildelies Balk-Pennington de Jongh (auteur van de tot nu toe belangrijkste bron waarin in de familie Van der Meulen wordt genoemd: H.A. Balk (2004). *De Kunstpaus. H.P. Bremmer 1871-1956*. Amsterdam.) Wellicht ziet zij (in combinatie met anderen) mogelijkheden om het verhaal rondom de familie uit te breiden en daarmee als basis te dienen voor de expositie?
5. Opsporen van een publicatie van Beeldende Kunst. In 1933 wijdde H.P. Bremmer een heel nummer van Beeldende Kunst (BK XX, afl.2) aan de verzameling van Van der Meulen. Eén van de weinige, uitgebreide bronnen uit de periode dat de verzameling nog bijeen werd verzameld.

“Deze prachtige verzameling omvat bijna 2000 werken, waaronder veel prenten en tekeningen en een aantal schilderijen van onder andere Bart van der Leek, Charly Toorop en Gino Severini.”

Susan Adam (conservator collecties bij het Gemeentemuseum Den Haag).

6. In samenwerking met het Gemeentemuseum Den Haag een plan van aanpak schrijven om de collectie van Van der Meulen (Wibbina Stichting) tentoon te stellen op de Wapenveldse landgoederenzone. Inclusief begroting.
7. Subsidie aanvragen bij het Gemeentemuseum Den Haag, gemeente Heerde, provincie Gelderland en de grotere, externe cultuurfondsen.

A3-II. Heruitgave van het boek Winfried van Jan Zürcher op de markt brengen.

1. Het boek Winfried is niet meer vrij op de tweedehandsmarkt verkrijgbaar. Suzanne Piët, de huidige eigenaresse van Winfried, moet wel een exemplaar in het bezit hebben. Wellicht wil zij hem voor dit project uitlenen.
2. Beslissen of het boek inderdaad potentie heeft om als heruitgave op de (lokale of wellicht zelfs nationale) markt te zetten.
3. Beslissen of het boek in eigen beheer of via een uitgever wordt uitgebracht. Daarbij ook het aantal exemplaren bepalen.
4. Aanwijzen van een landgoedeigenaar of externe projectleider die dit project zal gaan trekken.
5. Wanneer het in eigen beheer wordt uitgegeven kunnen wellicht wat lokale fondsen, zoals het Rabofonds Noord-Veluwe, of provinciale fondsen, zoals het Prins Bernhard Cultuurfonds Gelderland, worden aangeschreven.

A3-III. De schoonheid van het gebied zichtbaar maken met een (natuur)documentaire of een reclamespot met Willem Gunneman.

1. Startoverleg tussen de landgoedeigenaren om te bepalen wat voor soort documentaire geschikt is voor de landgoederenzone Wapenveld. Wordt het een (natuur)documentaire voor bijvoorbeeld NO-Veluwe TV of TV Gelderland? Of meer een reclamespot voor op de website?
2. Aanwijzen van een landgoedeigenaar of externe projectleider die dit project zal gaan trekken.
3. Vrijblijvend met Willem Gunneman overleggen welke ideeën hij voor een documentaire heeft, wat zo iets zou kosten en of hij daar ook fondsen voor aan weet te spreken.
4. Eigen bijdrage vanuit de landgoedeigenaren vaststellen en subsidie aanvragen bij externe cultuurfondsen of de kleinere, lokale fondsen.

“Onbekend maakt onbemind en dat geldt in grote mate voor de Wapenveldse landgoederenzone.”

René Poll van Natuurbegraven
Nederland (landgoed
Winfried).

A3-IV. Met een oral historyproject de landgoederenzone op kaart zetten.

1. Startoverleg met de landgoedeigenaren om te bepalen of dit project in eigen beheer (bijvoorbeeld met de Heerder Historische Vereniging) wordt opgezet of dat het extern wordt weggezet.
2. Bij eigen beheer contact opnemen met de Heerder Historische Vereniging (of een andere organisatie), een personenlijst aanleggen, doel en eindproduct van het project bepalen en een passende begroting opstellen. Dan ook aanwijzen van een landgoedeigenaar die dit project zal gaan trekken.
3. Bij extern wegzetten lijkt Stichting Landschapsbeheer Gelderland (Andre Kaper) de aangewezen organisatie om een dergelijk project op te zetten. Zij hebben ‘Oral History vrijwilligers’, die daarvoor getraind zijn.
4. Eigen bijdrage vanuit de landgoedeigenaren vaststellen en subsidie aanvragen bij externe cultuurfondsen of de kleinere, lokale fondsen.

B. Bosbouw en pacht

B1. Beheer en instandhouding van bos, natuur en landschap middels optimale exploitatie.

B1.1 Continuïteit in beheer en financiën door periodieke oogst uit dunning van bos en uit ingrepen gericht op verjonging

Geen directe actiepunten.

B2 Beheer en instandhouding van gebouwen en terreinen door uitgifte aan derden.

B2.1 Ingebruikgeving via erfpacht en verhuur tegen marktconforme tarieven

Geen directe actiepunten.

C. Natuur en natuurbegraven

C1. Inspelen op de veranderende vraag van begraven.

C1-I. Het aanleggen van een natuurbegraafplaats op landgoed De Polberg.

+

C1-II. Het aanleggen van een natuurbegraafplaats op landgoed Winfried.

1. Contact opnemen met gedeputeerde Jan Jacob van Dijk van de provincie Gelderland om te peilen welke kant de uitwerking van het beleidsplan Natuurbegraven opgaat. Bepalen of de uiteindelijke opname van het beleidsplan Natuurbegraven een verdienmodel voor de landgoederen oplevert.
2. Vervolgoverleg tussen De Polberg, Winfried en wethouder Gerrit van Dijk van de gemeente Heerde of er gezamenlijk wordt opgetrokken of dat beide landgoederen hun eigen weg gaan met het realiseren van een begraafplaats met de kans dat één van de landgoederen af moet haken.
3. Op basis van de keuzes in de eerste twee stappen een herziening maken van het plan van aanpak waarin rekening wordt gehouden met de daadwerkelijke potentie van het aantal natuurgraven, hoe er wordt omgegaan met de ligging in Natura2000, de Groene Ontwikkelingszone en het Gelders Natuurnetwerk, een nieuwe, passende begroting en een meetlat welke voorgestelde investeringen in natuurverbetering, cultuur en erfgoed en recreatie en toerisme door kunnen gaan.

“Wij werven lokaal personeel. In het geval van landgoed Winfried zal het gaan om ongeveer zeven tot tien arbeidsplaatsen.”

René Poll van Natuurbegraven Nederland (landgoed Winfried).

C2. Verbinding zoeken met elkaar voor het creëren van lokale natuurwaarden

C2-I. Verbinden van de oude en nieuwe heideterreinen binnen de landgoederen (en met Staatsbosbeheer). Wellicht ook gezamenlijk het heidebeheer oppakken.

1. Startoverleg tussen de landgoedeigenaren van Petrea, De Polberg, Winfried, Staatsbosbeheer en wellicht ook Flip Hul om te kijken welke heideterreinen met elkaar verbonden kunnen worden en waar nieuwe heideterreinen (of corridors) nodig zijn.
2. Aanwijzen van een landgoedeigenaar of externe projectleider die dit project zal gaan trekken.
3. Bekijken of het een mogelijkheid is om het heidebeheer gezamenlijk op te pakken. Wellicht in combinatie met een (al bestaande) schaapskudde, met inzet vanuit het Sprengen College of met een vrijwillige landgoederenwerkgroep.
4. Gesprek met de provincie Gelderland (Paul Thissen) om te bepalen of vanuit de provincie voor inrichting van heideterreinen en heidebeheer (De Polberg en Winfried) ook SNL-gelden zijn aan te vragen. Staatsbosbeheer en Geldersch Landschap & Kasteelen hebben dat waarschijnlijk al geregeld in hun ‘lump sum overeenkomst’ met de provincie.

5. Plan van aanpak maken waarin uitbreiding en verbinding van heideterreinen en heidebeheer in de landgoederenzone samenkomen en meerjarig worden begroot en geborgd.

C3. Als landgoederenzone aansluiten bij de regionale natuuropgave van de Hattermer Poort uit het Gelders Natuur Netwerk (GNN)

C3-I. Recreatie en toerisme in de landgoederenzone zoveel mogelijk zoneren, zodat de Hattermer Poort optimaal werkt.

1. Startoverleg tussen de landgoedeigenaren en Staatsbosbeheer over de wensen van zonering. Geldersch Landschap en Kasteelen heeft inmiddels met Staatsbosbeheer een zoneringsplan voor de westelijke kant van de landgoederenzone opgesteld. Dat is tevens het gedeelte dat in het hart van de Hattermer Poort ligt. Bij openstelling van de De Polberg en Winfried zal er een nieuwe recreatiestroom op gang komen en de vraag is hoe die zich in het gebied gaat bewegen. Optioneel een deskundige bij het overleg inbrengen, die meer kan vertellen over de verwachte bewegingsstromen. Wellicht hebben Geldersch Landschap en Kasteelen of Staatsbosbeheer deze binnen hun organisatie.
2. Aanwijzen van een landgoedeigenaar of externe projectleider die dit project zal gaan trekken.
3. Verkennen of het oude stelsel van landgoedwegen bij kan dragen aan de gewenste zonering.
4. Plan van aanpak maken waarin de gewenste zonering wordt doorgevoerd, al dan niet in samenhang met al bestaande beheerrondes .

“Het oude landgoedwegenstelsel is goed te gebruiken voor het zoneren van recreanten en toeristen en kan daarmee de basis zijn van rustgebieden voor het wild”

Roel Docter, voorzitter van de Stichting Recreatie Wapenveld.

C3-II. De landgoederenzone zoveel mogelijk ontrasteren, zodat het wild in de Hattermer Poort vrij doorgang heeft.

1. Startoverleg tussen de landgoedereneigenaren, Staatsbosbeheer en Flip Hul over de vraag van welke rasters het wild het meeste overlast ondervindt. Optioneel kan een opdracht worden uitgezet om de bestaande rasters te inventariseren.
2. Aanwijzen van een landgoedeigenaar of externe projectleider die dit project zal gaan trekken.
3. Overleg met De Polberg en Winfried wat er gebeurt wanneer zij hun landgoed niet om kunnen vormen naar natuurbegraafplaats. Bestaat dan nog steeds de wens voor ontrasteren?
4. Overleg met de provincie Gelderland (Martijn Goedvolk) over eventuele wensen en bijdragen van de provincie voor het ontrasteren van de landgoederenzone.
5. Plan van aanpak maken waarin de gewenste ontrastering wordt doorgevoerd en waarin uiteen wordt gezet wat het beoogde effect is en welke begroting daarbij hoort.

D. Zorg en onderwijs

D1. Kwetsbare doelgroepen weer op weg helpen in de samenleving

D1-I. Opzetten van een afzetmarkt voor onderhoud en inrichting van de landgoederenzone met arbeidstoeleiding en dagbesteding van het Sprengen College.

1. Startoverleg tussen het Sprengen College (Bernhard van de Berg) en de overige landgoedeigenaren wat de concrete wensen zijn (zie voor onderhoud, restauratie en inrichting ook A2-1). Een eerste inventarisatie gaf al aan dat er voldoende werk is voor natuurbeheer, dierenverzorging, helpen bij de zorgvraag van ouderen, inrichting van de terreinen en onderhoud van monumentale panden en monumentaal groen. Met een zeer globale schatting betekent dit dat er wellicht voor 25-50 mensen op jaarbasis arbeidstoeleiding en dagbesteding kan worden gevonden. Met een concrete wensenlijst van de landgoedeigenaren kan dat

- aantal wellicht oplopen. Daarnaast ook overleg over de cofinanciering die de landgoedeigenaren willen inbrengen voor hun concrete wensen.
2. Overleg met de gemeente Heerde. Vanuit de participatiewet is mevrouw Ulrike van Beem hier binnen de gemeente verantwoordelijk voor. Daarnaast is afdelingshoofd Leefomgeving, Wilma Blankvoort, betrokken bij de participatiewet. De gemeente heeft in de volle breedte behoefte aan arbeidsplaatsen voor mensen die in de 'kaartenbak' zitten. Binnen de gemeente Heerde bestaat de Pilot Werk waarin de Feluagroep en de gemeente samenwerken om inwoners die een bijstandsuitkering hebben toe te leiden naar werk. De Feluagroep heeft een overzicht van kandidaten en er zijn ook 'instrumenten' die ingezet kunnen worden, waardoor het ook voor een werkgever aantrekkelijk kan zijn. Ook staat de gemeente open voor samenwerking om (arbeidsmatige) dagbesteding te realiseren. Nu bestaat er een algemene voorziening waarin aanbieders (Brinkhoven, Groot Stokkert, Philadelphia, Viattence, Rehoboth en de penvoerder Verian) begeleiding aanbieden en/of (laten) organiseren, maar met name het deel arbeidsmatige dagbesteding wil de gemeente nog verder met Feluagroep organiseren.
 3. Eventueel ook overleg met de gemeente Hattem, Oldebroek, Epe, Olst-Wijhe, etc. om een bredere doelgroep de mogelijkheid te geven om aan te sluiten.
 4. Contact opnemen met de provincie Gelderland (Cees Zuidweg). De provincie Gelderland geeft aan dat het een primaire taak is voor gemeenten om met arbeidstoetreding om te gaan. De provincie staat er wel achter, maar een bijdrage moet meer worden gezien in de vorm van een 'aanmoedigingssubsidie' van ca. €5.000,- dan in de vorm van een structurele of hoge bijdrage.
 5. Contact met de Regio Noord-Veluwe (Cees Duine). Hij gaf aan dat per 1 januari 2016 het Stads- en Regiocontract is verdwenen en daarmee ook de financiële bron van de Regio Noord-Veluwe. Op dit moment zijn er geen concrete bronnen voor financiering vanuit de Regio Noord-Veluwe voor een traject voor arbeidstoetreding, maar wellicht in een later stadium wel weer.
 6. Contact opnemen met de provincie Gelderland (Monique de Rooij). De provincie heeft voor onderhoud en restauratie zowel voor gebouwen als voor groen erfgoed een kwaliteitsregeling ontwikkeld, resp. de Gelderse Voet en de Groene Gelderse Voet. Het betreft een kennisrichtlijn en een uitvoeringsrichtlijn, waarbij uitvoerende organisaties zich aan kunnen sluiten. Wellicht is het interessant voor het Sprengen College om dat te doen.
 7. In samenwerking met de landgoedeigenaren kan het Sprengen College een plan van aanpak maken, waarin de afzetmarkt voor dagbesteding en arbeidstoeleiding concreter wordt beschreven, het beoogde effect op de samenleving uiteen wordt gezet en een begroting met financiering wordt opgesteld.

D1-II. Opzetten van een officiële dieren tuin voor stichting KiDiNo op landgoed Maxiesbergen.

1. Contact opnemen met het klantcontactcentrum van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland om een vergunning aan te vragen. Volgens het 'Besluit houders van dieren' van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland is een dieren tuin een 'permanente inrichting waar levende wilde dieren worden gehouden om gedurende ten minste 7 dagen per jaar te worden tentoongesteld aan het publiek. Om een dieren tuin te mogen zijn is een vergunning van de minister nodig. Een vergunning kan worden verstrekt als voldaan wordt aan de eisen die het 'Besluit houders van dieren' stelt aan de verblijven, de verzorging, de registratie en werkwijze. In hoofdstuk vier van het besluit worden alle randvoorwaarden daarvoor uiteen gezet.
2. Contact opnemen met de gemeente Heerde (Niek Haverkamp of Jacob Spronk) voor een oriënterend gesprek, omdat het bestemmingsplan niet voorziet in een dieren tuin. Daarvoor moet het bestemmingsplan worden gewijzigd.
 - De gemeente Heerde geeft op voorhand geen oordeel over het plan, omdat het uitnodigingsplanologie betreft. Op basis van een goede

"Het mes snijdt aan twee kanten, want dieren van de positieflijst worden opgevangen en de kinderen vanuit KiDiNo krijgen nieuwe energie van de dieren."

Yolande Muuse van landgoed Maxiesbergen (onderdeel van voormalig landgoed De Dreef) over haar stichting KidiNo.

onderbouwing wordt het plan getoetst. Onder andere aan de Omgevingsvisie van de provincie Gelderland en de Structuurvisie van de gemeente Heerde. Een diertuin past op hoofdlijnen binnen het beleid van de gemeente en de provincie. Ze geven invulling aan een recreatief, toeristisch product binnen een zone die daarvoor is aangewezen. Dit zegt echter nog iets over de haalbaarheid van de plannen.

- Jacob Spronk geeft aan dat naast een goede ruimtelijke onderbouwing (beleid, verkeer, geluid, wet- en regelgeving en dergelijke) de maatschappelijke meerwaarde moet worden aangetoond van het initiatief. Daarbij moet worden aangetoond waarom het voor Heerde/Wapenveld een meerwaarde heeft dat er een diertuin komt: wat levert het de gemeente/gemeenschap op? Zijn er geen alternatieven? Etc.
 - Bij de uitbreiding tot de diertuin geldt dat rekening moet worden gehouden met aanwezige flora en fauna. Door de ligging in en nabij het GNN, Groene Ontwikkelingszone en Natura 2000 vraagt het bevoegd gezag (zowel de gemeente als de provincie) om een flora- en faunatoets en een toetsing van het initiatief aan de Natuurbeschermingswet. Op basis van dit (specialistische) ecologische onderzoek kan bepaald worden óf en op welke manier het initiatief de ecologische waarden schaadt. Op basis daarvan kan (in samenspraak met het bevoegd gezag) bepaald worden óf en welke maatregelen plaats moeten vinden die de verstoring compenseren.
3. Het opstellen van een goede ruimtelijke onderbouwing, met daarin (niet uitputtend):
 - a. De beschrijving van het plan, voorzien van (globale) inrichtingsschets;
 - b. De toetsing van het plan aan beleid en waar nodig wet- en regelgeving;
 - c. Een onderbouwing van de maatschappelijke meerwaarde van het plan.
 4. Deze onderbouwing wordt ambtelijk besproken en voorgelegd aan het college van B&W of de verantwoordelijk portefeuillehouder. Het college of de portefeuillehouder neemt een grondhouding aan;
 5. Als het college of de portefeuillehouder een positieve grondhouding aanneemt kan de onderbouwing verder worden uitgewerkt, voorzien van ruimtelijke onderzoeken (zoals flora en fauna, archeologie, bodem) die voor het betreffende plan noodzakelijk zijn (in afstemming met de gemeente);
 6. De onderbouwing wordt vervolgens voorgelegd aan de Raadscommissie Ruimte;
 7. Na de commissievergadering neemt het college van B&W het besluit tot planologische medewerking. Het advies van de commissie Ruimte wegen zij hierin mee;
 8. Bij een positief advies wordt het bestemmingsplan door de initiatiefnemer opgesteld;
 9. Wanneer de gemeente en de initiatiefnemer het eens zijn over de inhoud van het nieuwe bestemmingsplan, start de bestemmingsplanprocedure met wettelijke termijnen. Verstandig kan het zijn om gedurende de stappen die hiervoor zijn beschreven afstemming plaatste laten vinden met de provincie en/of met omwonenden en belanghebbenden om draagvlak voor de plannen te creëren.

D1-III. Extra bedrijfswoning(en) maken bij de zorgpanden op landgoed De Dreef.

1. Contact opnemen met de gemeente Heerde (Niek Haverkamp of Jacob Spronk) voor een oriënterend gesprek. De gemeente Heerde geeft aan dat binnen het huidige bestemmingsplan regels zijn opgenomen omtrent bedrijfswoningen. Het plangebied ligt binnen het bestemmingsplan Buitengebied West. Op de betreffende locatie is vanuit het huidige bestemmingsplan één bedrijfswoning toegestaan, die ook al aanwezig is. Het past in principe niet binnen het beleid van de gemeente om een tweede bedrijfswoning toe te staan en de gemeente is in zijn algemeenheid dan ook gereserveerd bij het toekennen van extra bedrijfswoningen. .

2. Wanneer wel wordt overgegaan tot het aanvragen van een tweede bedrijfswoning moet deze door de initiatiefnemer worden voorzien van een goede ruimtelijke onderbouwing waarin nut en noodzaak worden aangetoond. Voor bedrijfswoningen gelden bovendien de volgende bepalingen:
 - de oppervlakte van een bedrijfswoning mag niet meer dan 150 m² bedragen; de goothoogte niet meer dan 6 m bedragen; de bouwhoogte niet meer dan 10 m bedragen; de dakhelling niet minder dan 30° en niet meer dan 60° bedragen.
 Voor bijgebouwen gelden de volgende bepalingen:
 - de goothoogte en bouwhoogte mag niet meer bedragen dan 3 m respectievelijk 6 m; de gezamenlijke oppervlakte van de bijbehorende bouwwerken bij een bedrijfswoning mag niet meer bedragen dan 100 m²; de afstand van een bijbehorend bouwwerk tot de voorgevel van het hoofdgebouw en het verlengde daarvan mag niet minder dan 1 m bedragen.
3. Het opstellen van een goede ruimtelijke onderbouwing en het volgen van het proces dat is omschreven bij D1-II (3 t/m 9).

D2. Alternatief bieden voor de kwaliteitsafname in de gemeenschappelijke ouderenzorg

D2-I. Uitbreiding van het zorgcomplex op Groot Stokkert met veertig tot vijftig permanente zorgeenheden

1. Contact opnemen met de gemeente Heerde (Niek Haverkamp of Jacob Spronk) voor een oriënterend gesprek. Binnen de huidige bestemming (maatschappelijk) is het niet toegestaan om permanent te wonen in combinatie met mantelzorg.
 - Ambtelijk geeft de gemeente Heerde aan dat een dergelijk initiatief niet past binnen het gemeentelijk en provinciaal woonbeleid: wonen vindt primair plaats binnen de kernen. Met een grootschalig initiatief als deze zou een 'nieuwe woonwijk' ontstaan.
 - Toch geven de *Structuurvisie 2025* en de *Woonvisie Heerde 2015-2025* ruimte om bijvoorbeeld bestaande zorgkamers in de gebouwen om te bouwen tot woningen. De ambitie van Groot Stokkert voor een woonzorgcomplex staat er zelfs letterlijk in. Zorg- en woonzorgaanbieders moeten echter zelf het initiatief nemen om in de vraag te voorzien. Ook het provinciale beleid geeft wat ruimte omdat over vraaggestuurd wonen wordt gesproken. Daarom geeft de gemeente Heerde aan dat een initiatiefnemer altijd vrij is om een goed plan in te dienen, mits goed is onderbouwd dat het ruimtelijk past en dat het een maatschappelijke meerwaarde heeft.
 - Belangrijk is ook om daarbij na te denken over het uitgangspunt dat mensen de woning moeten verlaten nadat de zorgbehoevende niet meer in leven is. Dat is moeilijk te handhaven. Aan de voorkant moeten hier goede afspraken over gemaakt worden.
 - Bij de uitbreiding van het zorgcomplex geldt dat rekening moet worden gehouden met aanwezige flora en fauna. Door de ligging in en nabij het GNN, Groene Ontwikkelingszone en Natura 2000 (Groot Stokkert zelf ligt aan de rand, maar heeft wellicht wel invloed) vraagt het bevoegd gezag (zowel de gemeente als de provincie) om een flora- en faunatoets en een toetsing van het initiatief aan de Natuurbeschermingswet. Op basis van dit (specialistische) ecologische onderzoek kan bepaald worden óf en op welke manier het initiatief de ecologische waarden schaadt. Op basis daarvan kan (in samenspraak met het bevoegd gezag) bepaald worden óf en welke maatregelen plaats moeten vinden die de verstoring compenseren.
2. Het opstellen van een goede ruimtelijke onderbouwing (waarschijnlijk met alleen extra bebouwing binnen de Groene Ontwikkelingszone en met verwijzing van

"Groot Stokkert is tot nu toe verliesgevend gebleken. Om sluiting te voorkomen hebben we dringend een nieuw verdienmodel nodig."

Paul Bijleveld van Groot Stokkert (onderdeel van voormalig landgoed De Dreef en De Polberg).

"De ambitie van de provincie is om de Natura 2000-doelen te realiseren en de [bijbehorende] beperkingen te verminderen."

Provincie Gelderland over haar ambitie voor Natura 2000 in haar Omgevingsvisie.

165 jaar zorg op het oude landgoed De Dreef) en het volgen van het proces dat is omschreven bij D1-II (3 t/m 4).

- Op basis van een ruimtelijke onderbouwing waar de ruimtelijke inpasbaarheid en de maatschappelijke meerwaarde zijn aangetoond, kan het college van de gemeente Heerde een grondhouding innemen ten aanzien van de plannen. Die grondhouding is richtinggevend voor het vervolgtraject. Neemt het college een negatieve grondhouding aan, dan is het erg onwaarschijnlijk dat een vervolg succesvol zal zijn. Neemt het college een positieve grondhouding aan, dan kan een nadere planuitwerking (met architect en een daadwerkelijke bestemmingsplanwijziging omschreven bij D1-II (5 t/m 9) worden ingezet.

E. Recreatie en toerisme

E1. Verbinding zoeken met Wapenveld en omgeving voor de lokale recreant

E1-I. Herintroduceren van het oude landgoedwegenstelsel voor recreatieve ontsluiting.

+

E1-III Betere toegang richting de landgoederen (met name Groot Stokkert) en vanaf de Grote Weg ook betere parkeergelegenheid creëren.

- Startoverleg tussen de landgoedeigenaren en Staatsbosbeheer met de vraag op welke manier zij sturing willen geven aan de recreatieve ontsluiting in hun landgoederenzone. Waar komen de recreanten en toeristen binnen? Liggen de parkeerplaatsen dan goed? Waar moet de toegang worden verbeterd? Hoe bewegen ze door het gebied? En kan het herintroduceren van het oude landgoedwegenstelsel daarbij sturend zijn? Zowel in verhaal als in fysieke beleving?
- Aanwijzen van een landgoedeigenaar of externe projectleider die dit project zal gaan trekken.
- Plan van aanpak schrijven met de concrete wensen voor recreatieve ontsluiting en restauratie en inrichting van het oude landgoedwegenstelsel. Opmaken van een passende begroting door het opvragen van offertes.
- Eigen bijdrage vanuit de landgoedeigenaren (en de SNL-regeling van Staatsbosbeheer via Lennard Jaspers) vaststellen en subsidie aanvragen bij de gemeente Heerde en de provincie Gelderland (Cultuur en Erfgoed 2017-2020, Gebiedsopgave Veluwe op één).

“Wij zoeken verbindingen tussen de landgoederenzone en het dorp Wapenveld. Zo oefent de brandweer al op ons terrein en staan wij open voor toerisme en recreatie.”

Berthus Jansen van Jansen Vastgoed BV (voormalig landgoed De Dreef)

E1-II. Openstelling van landgoed Winfried en landgoed De Polberg voor recreatie en toerisme.

- Geen actiepunten. Wanneer Winfried en De Polberg worden omgevormd tot natuurbegraafplaats (zie C1-I en C1-II) worden deze door beide landgoedeigenaren automatisch opengesteld voor recreatie en toerisme. Mocht één van beiden (of allebei) niet worden omgevormd dan blijven dat landgoed (in ieder geval voorlopig) gesloten voor recreatie en toerisme.

E2. Een grotere aantrekkingskracht uitoefenen op de regionale recreant door nieuwe belevenissen toe te voegen

E2-I. Uitbreiden van excursies vanaf landgoed Petrea richting de andere landgoederen.

+

E2-II. Herintroduceren van wandelkaarten. Deze keer zonder verplichting, maar met extra informatie over de landgoederenzone.

+

E2-III. Nieuwe mountainbike- en wandelroutes uitzetten (o.a. met douchefaciliteiten bij het Sprengen College).

- Startoverleg tussen de landgoedeigenaren en Staatsbosbeheer met de vraag hoe zij een grotere aantrekkingskracht willen uitoefenen op de regionale recreant?

“Op onze natuurbegraafplaats vinden meer activiteiten plaats dan begraven alleen. Zo kan het zijn dat er fotografiexcursussen worden gegeven of natuurexcursies worden gehouden.”

René Poll van Natuurbegraven Nederland (landgoed Winfried).

Een drietal uitvoeringsopgaven zijn al ingebracht. Geldersch Landschap en Kasteelen wil wel hun excursies vanaf hun landgoed Petrea uitbreiden naar de andere landgoederen. Voor het verhaal en de fysieke beleving kan het principe van de wandelkaart weer worden ingebracht. En het Sprengen College wil (in samenwerking met de andere landgoedeigenaren) wel nieuwe mountainbike- en wandelroutes uitzetten. Sporters kunnen dan douchen bij het Sprengen College.

2. Aanwijzen van een landgoedeigenaar of externe projectleider die dit project zal gaan trekken.
3. Plan van aanpak schrijven met de concrete wensen. Opmaken van een passende begroting door het opvragen van offertes.
4. Eigen bijdrage vanuit de landgoedeigenaren vaststellen en subsidie aanvragen bij de gemeente Heerde, provincie Gelderland (Gebiedsopgave Veluwe op één), Gelderse Sport Federatie (breedtesporten), Rabofonds Noord-Veluwe en wellicht de grotere fondsen.

E2-IV. Herbouw van de historische uitkijktoren op landgoed De Polberg.

+

E2-V. Nieuwbouw van een theehuis op landgoed De Polberg.

1. Geen directe actiepunten. Wanneer De Polberg wordt omgevormd tot natuurbegraafplaats (zie C1-I) worden deze projecten automatisch op haalbaarheid getoetst.

E2-VI. Uitbreiden van de wellnessvoorzieningen op Groot Stokkert.

+

E2-VII. Uitbreiden van het zwembad op Groot Stokkert.

1. Afwachten of de zorgwoningen bij Groot Stokkert gerealiseerd kunnen worden, zodat met die inkomsten ook geïnvesteerd kan worden in de beoogde wellnessvoorzieningen.
2. Contact opnemen met de gemeente Heerde (Niek Haverkamp of Jacob Spronk) voor een oriënterend gesprek. Twee onderwerpen moeten in ieder geval aan bod komen.
 - Met name de intentie om een speerpunt uit de *Structuurvisie 2025* uit te werken is dan onderwerp van gesprek: "Ook enkele dagen verpozen in een aantrekkelijk recreatieverblijf, gecombineerd met een wellness-arrangement en een bezoek aan een van de omliggende steden of dorpen behoort tot de mogelijkheden." Groot Stokkert ligt namelijk precies in de zone 'Nieuwe zakelijkheid en gezondheid'.
 - Bij de uitbreiding van de wellnessactiviteiten en het zwembad buiten de huidige bebouwing geldt dat rekening moet worden gehouden met aanwezige flora en fauna. Door de ligging in en nabij het GNN, Groene Ontwikkelingszone en Natura 2000 (Groot Stokkert zelf ligt aan de rand, maar heeft wellicht wel invloed) vraagt het bevoegd gezag (zowel de gemeente als de provincie) om een flora- en faunatoets en een toetsing van het initiatief aan de Natuurbeschermingswet. Op basis van dit (specialistische) ecologische onderzoek kan bepaald worden of en op welke manier het initiatief de ecologische waarden schaadt. Op basis daarvan kan (in samenspraak met het bevoegd gezag) bepaald worden of en welke maatregelen plaats moeten vinden die de verstoring compenseren.
3. Bij doorgang het opstellen van een goede ruimtelijke onderbouwing en het volgen van het proces dat is omschreven bij D1-II (3 t/m 9).

E2-VIII. Toegankelijk maken van de gasvrije schuilkelder op landgoed Winfried.

+

E2-IX. Herbestemmen van de kanovijver op landgoed Winfried tot theater.

1. Geen directe actiepunten. Wanneer Winfried wordt omgevormd tot natuurbegraafplaats (zie C1-II) worden deze projecten automatisch op haalbaarheid getoetst.

"Wellicht kan er een mountainbikeroute starten vanaf landgoed De Dreef. Gedocht kan er dan bijvoorbeeld worden in de sporthal."

John Dogger van het Sprengen College (onderdeel van het voormalig landgoed De Dreef).

"Als wij de uitbreiding van ons zwembad kunnen financieren heeft de Wapenveldse bevolking een backup voor het geval dat het Berghuizer Bad zou sluiten."

Paul Bijleveld van Groot Stokkert (onderdeel van voormalig landgoed De Dreef en De Polberg).

E3. Landelijke uitstraling realiseren door in te zetten op meer en betere verblijfsrecreatie.

E3-I. Opzetten van een Bed & Breakfast en een kleinschalige camping met safaritenten op landgoed Maxiesbergen.

1. Contact opnemen met de gemeente Heerde (Niek Haverkamp of Jacob Spronk) voor een oriënterend gesprek. Binnen het bestemmingsplan is het, onder voorwaarden, al mogelijk om zowel een Bed & Breakfast als een kleinschalige camping te realiseren. Een goede landschappelijke en maatschappelijke inpassing van het plan in de omgeving is daarbij het uitgangspunt.
 - Voor een Bed & Breakfast moet het bestemmingsplan nog wel worden gewijzigd en geldt de omschrijving: "het bieden van de, ten opzichte van het hoofdgebruik ondergeschikte, mogelijkheid tot recreatief nachtverblijf en ontbijt aan personen die hun hoofdverblijf elders hebben, in een kamer die ten hoogste mag beschikken over twee van de volgende woonvoorzieningen: douche/bad, wc, of keukenblok. Daarnaast zijn de voorwaarden: "een bedrijfswoning of woning mag worden gebruikt en verbouwd ten behoeve van bed & breakfast met maximaal 2 slaapkamers en 5 slaapplekken". Belangrijk om te vragen is of dat in dit geval ook een schuur mag zijn, omdat burgemeester en wethouders een omgevingsvergunning kunnen verlenen ten behoeve van Bed & Breakfast in een "aan de bedrijfswoning of woning gebouwde bijbehorend bouwwerk".
 - Vanuit het bestemmingsplan wordt de mogelijkheid geboden om een camping te realiseren. Daarvoor moet het bestemmingsplan nog wel worden gewijzigd en moet aan de volgende regels worden voldaan: het aantal standplaatsen ten hoogste 25 mag bedragen; het terrein voor kleinschalig kamperen dient te zijn gelegen binnen het bouwvlak, indien dit binnen de betreffende bestemming is opgenomen, en met inachtneming van het beginsel van bebouwingsconcentratie; de landschappelijke inpassing is aangetoond door een landschappelijk inpassingsplan; de hoofdverschijningsvorm van het perceel of het pand niet onevenredig wordt aangetast; de voorzieningen ten behoeve van het kleinschalig kamperen worden ondergebracht in de bestaande bebouwing tot een oppervlakte van 100 m²; de oppervlakte van het perceel ten behoeve van het kleinschalig kamperen ten minste 0,5 hectare bedraagt; de onderlinge afstand tussen terreinen voor kleinschalig kamperen ten minste 500 m bedraagt; het kleinschalige kampeerterrein de cultuurhistorische waarden of de bedrijfsmatige activiteiten ter plaatse moet versterken; indien er geen onevenredige aantasting plaatsvindt van de aanwezige natuurlijke of landschappelijke waarden.
2. Het opstellen van een goede ruimtelijke onderbouwing en het volgen van het proces dat is omschreven bij D1-II (3 t/m 9).

Bronnenlijst

Literatuur

M. Horst (2015). *Aan de slag met de Wapenveldse landgoederenzone uit 1850-1950. Stap A: Cultuurhistorische inventarisatie*. Wapenveld. 40 pp.

M. Horst (2015). *Aan de slag met de Wapenveldse landgoederenzone uit 1850-1950. Stap B: Gesprekken met de landgoedeigenaren*. Wapenveld. [Interne rapportage van Cultuurland Advies]. 6 pp.

M. Horst (2015). *Aan de slag met de Wapenveldse landgoederenzone uit 1850-1950. Stap D: Verslag van de open discussie*. Wapenveld. [Interne rapportage van Cultuurland Advies]. 2 pp.

M. Horst (2016). 'Aan de slag met de Wapenveldse landgoederenzone'. In: *Monumenten*, jaargang 37, nummer 1. pp. 20-22

J. Nitrau. 'Opdracht SRW voor onderzoek'. In: *Veluws Nieuws*, 17 maart 2015.

[J. Nitrau]. 'Rabobank en Van der Zee steunen onderzoek SRW'. In: *Veluws Nieuws*, 26 mei 2015.

[A. van Noorel]. 'Toren op landgoed De Polberg. Gesprekken met eigenaren van de landgoederenzone in Wapenveld leveren diverse plannen op'. In: *De Stentor (Noord-Veluwe)*, 17 juli 2015.

Beleid

Gemeente Heerde – Structuurvisie 2025
 Gemeente Heerde – Toekomstvisie 2025
 Gemeente Heerde –
 Landschapsonwikkelingsplan
 Gemeente Heerde – Woonvisie 2015
 Provincie Gelderland – Omgevingsvisie
 Provincie Gelderland – Natuurbegraven (concept)
 Regio Noord-Veluwe -
 Omgevingsagenda

Interviews

Landgoedeigenaren

Interview met Bernhard van de Berg van Sprengen College op 1 juni 2015.

Interview met Mathijs en Yolanda Dekker van Maxiesbergen op 3 juni 2015.

Interview met Leo Cleiren van Geldersch Landschap & Kasteelen op 3 juni 2015.

Interview met Caspar Stuyling de Lange van De Polberg op 4 juni 2015.

Interview met Berthus Jansen van Jansen Vastgoed op 29 juni 2016.

Interview met Paul Bijleveld van ECR Groot Stokkert op 7 juli 2016.

Voortgangsgesprekken

Met de landgoedeigenaren en de Stichting Recreatie Wapenveld had op 22 september 2015 bij het Sprengen College een open discussie plaats.

Met de landgoedeigenaren en de Stichting Recreatie Wapenveld had op 9 juni 2016 op Maxiesbergen een conceptbespreking plaats.

Gemeente Heerde

Jacob Spronk gaf op 24 augustus 2015 de gemeentelijke input op de ideeën van de landgoedeigenaren.

Niek Haverkamp en Riëtte Bijsterbosch werden op 15 december 2015 bijgepraat over de stand van zaken van de visie.

Provincie Gelderland

Met Kees Zuidweg en Paul Thissen hadden op 4 november 2014 en 15 juli 2015 procesgesprekken plaats.

Stichting Recreatie Wapenveld

Jan Nitrau, Cees Bol en Roel Docter waren op 9 september 2015 aanwezig bij een brainstormsessie.

Afbeeldingverantwoording

Voorkant	Cultuurland Advies, Wapenveld.
Pag. 4	Cultuurland Advies, Wapenveld.
Pag. 8	Cultuurland Advies, Wapenveld.
Pag. 11	Cultuurland Advies, Wapenveld.
Pag. 13	Cultuurland Advies, Wapenveld.
Pag. 15	Kadaster, Emmen.
Pag. 16	Archief De Polberg
Pag. 17	Cultuurland Advies, Wapenveld.
Pag. 19	Cultuurland Advies, Wapenveld.
Pag. 25	Cultuurland Advies, Wapenveld.

CULTUURLAND ADVIES

Cultuurhistorie
Gebiedsontwikkeling
Ruimtelijke planvorming

Postbus 20, 8180 AA Heerde
T: 088 - 78 44 300
I: www.cultuurland.com